

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І.І. МЕЧНИКОВА
Економіко-правовий факультет**

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

**ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти за спеціальністю 081 “Право”**

**ОДЕСА
2021**

УДК 341.4; 341.6

Рекомендовано до друку
Вченою Радою економіко-правового факультету
(протокол №2 від 6 вересня 2021 року).

Розробники:

Дришлюк Ігор Анатолійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики;

Чуваков Олег Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики;

Миколенко Олена Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики.

Рецензенти:

Канзафарова Ілона Станіславівна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін.

Павлова Тетяна Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики.

Міжнародне кримінальне право та процес: плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації з вивчення навчальної дисципліни для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / І.А. Дришлюк, О.А. Чуваков, О.М. Миколенко / Одеській національний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 2021. 80 с.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	7
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	65
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	69
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	77
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	78
РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ	80

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою вивчення навчальної дисципліни “Міжнародне кримінальне право та процес” є розуміння здобувачами сутності міжнародного кримінального права, міжнародного кримінального процесуального права, їх системи, міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру, засад та порядку здійснення міжнародного кримінального правосуддя і співробітництва держав у боротьбі з міжнародною злочинністю, процесуального порядку надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень, формування уявлення про кримінально-правові механізми захисту міжнародного правопорядку та загальних засад міждержавного співробітництва в сфері боротьби із міжнародною злочинністю.

В процесі вивчення навчальної дисципліни “Міжнародне кримінальне право та процес” здобувач повинен дослідити історичні особливості виникнення та розвитку міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права, процеси формування окремих кримінально-правових та кримінально-процесуальних інститутів, а також опанувати методи порівняльно-правового аналізу норм міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесу і національного кримінального і кримінального процесуального законодавства. Вивчення цієї навчальної дисципліни формує підґрунття до наукової та практичної діяльності висококваліфікованих фахівців-правознавців.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни “Міжнародне кримінальне право та процес” є формування у здобувачів здатності до аналізу норм міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права, їх теоретичного підґрунття, системного аналізу механізмів реалізації, вміння самостійно тлумачити і застосовувати відповідні правові приписи, розуміння необхідності “інтернаціоналізації” заходів запобігання злочинності, і зумовленого цим приведення кримінально-правової системи України у відповідність до вимог міжнародного кримінального та кримінального процесуального права.

Вимоги до знань і умінь:**а) знати:**

- генезу міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права та їх вплив на кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України;
- істотні ознаки міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права;
- структуру та зміст основних інститутів міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права.

б) уміти:

- визначати історичну обумовленість прояву та мінливості норм міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права;
- виділяти суттєві ознаки основних інститутів і норм міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права, а також аналізувати їх зміст;
- володіти навичками порівняльного аналізу правових об'єктів міжнародного кримінального права та міжнародного кримінального процесуального права та відповідних національних правових систем.

Назви змістових Модулів і тем	Види занять, години							
	денна форма навчання				вечірня форма навчання			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лек.	сем.	с.р.с.		лек.	сем.	с.р.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1.								
Міжнародне кримінальне право								
Тема 1. Поняття та загальна характеристика міжнародного кримінального права.	11	2	2	7	11	2	2	7
Тема 2. Особливості основних кримінально-правових інститутів у міжнародному кримінальному праві.	12	2	2	8	12	2	2	8
Тема 3. Загальна характеристика міжнародних злочинів.	11	2	2	7	11	2	2	7
Тема 4. Загальна характеристика злочинів міжнародного характеру.	11	2	2	7	11	2	2	7
Разом за змістовим модулем 1	45	8	8	29	45	8	8	29
Змістовий модуль 2.								
Міжнародне кримінальне процесуальне право								
Тема 5. Поняття та загальна характеристика міжнародного кримінального процесуального права.	11	2	2	7	11	2	2	7
Тема 6. Процесуальні засади міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.	11	2	2	7	11	2	2	7
Тема 7. Міжнародні трибунали та їх вплив на формування та розвиток міжнародного кримінального процесуального права.	11	2	2	7	11	2	2	7
Тема 8. Співробітництво світового співтовариства у боротьбі із міжнародними злочинами.	12	2	–	10	12	2	–	10
Контрольна робота	–	–	–	–	–	–	–	–
Разом за змістовим модулем 2	45	8	6	31	45	8	6	31
Усього годин	90	16	14	60	90	16	14	60

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З
ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНЕ
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС”**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (теми 1 – 4).**

Тема 1. Поняття та загальна характеристика міжнародного кримінального права.

Лекція.

1. Історія становлення та розвитку міжнародного кримінального права.
2. Поняття міжнародного кримінального права, його предмет та метод.
3. Система міжнародного кримінального права.
4. Принципи міжнародного кримінального права та їх система.
5. Джерела міжнародного кримінального права.
6. Чинність норм міжнародного кримінального права у часі, просторі та за колом осіб.

Семінарське заняття.

1. Поняття міжнародного кримінального права, його предмет та метод.
2. Система міжнародного кримінального права.
3. Поняття, система та зміст принципів міжнародного кримінального права.
4. Джерела міжнародного кримінального права: поняття, види та значення.
5. Чинність норм міжнародного кримінального права у часі, просторі та за колом осіб.

Завдання для самостійної роботи.

1. Законспектуйте основні положення міжнародно-правових актів щодо поняття міжнародного кримінального права та його завдань.

2. Хартія Основних прав Європейського Союзу та її значення для гармонізації кримінального права України.

3. Особливості чинності норм міжнародного кримінального права у часі, просторі та за колом осіб.

Реферати, доповіді:

1. Основні етапи розвитку міжнародного кримінального права.
2. Поняття міжнародного кримінального права, його предмет та метод.
3. Система міжнародного кримінального права.
4. Принципи та норми міжнародного права як джерела кримінального права.

Методичні рекомендації.

Основним чинником виникнення і розвитку міжнародного кримінального права (далі – МКП) як галузі міжнародного публічного права є інтернаціоналізація злочинності, яку можна розглядати у двох аспектах – функціональному та технологічному. Функціональний аспект інтернаціоналізації злочинності полягає у інтернаціоналізації суспільної небезпеки найбільш тяжких злочинів, що становлять загрозу для декількох держав або порушують нормальні міжнародні відносини. Змістом технологічного аспекту є розвиток міжнародно-організованої злочинності, транскордонне переміщення злочинців, предметів та знарядь вчинення злочинів.

Термін “міжнародне кримінальне право” з’явився наприкінці XIX ст. для позначення норм, які регулювали надання державами взаємодопомоги при здійсненні ними національної кримінальної юрисдикції. Після другої світової війни у зв’язку з притягненням до міжнародної відповідальності осіб, що вчинили військові злочини, злочини проти миру та людства, поняття “міжнародне кримінальне право” почало використовуватися і щодо подібних відносин.

У доктрині існує декілька підходів до формулювання поняття МКП. Серед них слід сказати про такі:

- а) МКП – це самостійна галузь міжнародного права;

б) МКП є частиною міжнародного публічного (або приватного) права – це галузь міжнародного публічного права, принципи й норми якої регулюють співпрацю держав та міжнародних організацій в боротьбі зі злочинністю;

в) МКП є частиною національного кримінального права. Поняття злочину і кримінального права в цілому мають суто внутрішньодержавну природу, отже, належать до національного кримінального права, і немає необхідності переводити їх у міжнародно-правове поле;

г) МКП – це самостійна, комплексна галузь права – самостійна комплексна юридична наука, яка вивчає норми, що визначають і регулюють відповідальність за міжнародні злочини, а також умови надання правової допомоги держав одна одній у боротьбі з певними злочинами.

МКП тісно пов'язане з національним кримінальним правом. Його метою є захист миру і безпеки, міжнародного правопорядку та забезпечення співробітництва між державами для ефективного судового переслідування злочинців.

Особливості МКП у порівнянні з національним кримінальним правом:

а) предметом регулювання МКП є співробітництво держав у боротьбі з організованою злочинністю;

б) міжнародне кримінальне право має комплексний характер: його джерела включають норми кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого права.

Виділяються такі принципи міжнародного кримінального права:

- заборона агресивної війни;
- невідворотність покарання за вчинення будь-якого діяння, що розглядається міжнародним правом як злочинне;
- незастосування строків давності до військових злочинів та злочинів проти людяності;
- якщо держава не встановлює відповідальності за діяння, віднесені міжнародним правом до злочинів проти миру і людства, це не є підставою звільнення винної особи від міжнародної кримінальної відповідальності;

– виконання злочинного наказу або посадове становище особи, що вчинила міжнародний злочин, не звільняє її від персональної відповідальності;

– будь-яка особа, звинувачена у вчиненні міжнародного злочину чи злочину міжнародного характеру, має право на справедливий розгляд своєї справи у суді;

– забезпечення прав людини при притягненні особи до міжнародної кримінальної відповідальності (презумпція невинуватості, заборона тортур, обмеження або заборона смертної кари, рівність перед законом та судом тощо);

– індивідуальність кримінальної відповідальності;

– гласність судового провадження;

– співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю тощо.

Основним джерелом МКП є договір. Договори, або конвенції, регламентують: а) співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю;

б) міждержавні відносини з метою попередження небезпечних для міжнародного співтовариства (групи держав) злочинних діянь та покарання за їх вчинення.

Класифікація договорів:

1. За обсягом дії:

а) універсальні – відкриті для підписання будь-якою державою;

б) регіональні – відкриті для підписання державами певного регіону.

2. За кількістю сторін учасників:

а) двосторонні;

б) багатосторонні (переважна більшість).

3. За об'єктом регулювання:

а) універсальні та регіональні конвенції, що регламентують співробітництво у боротьбі з окремими видами злочинів, заходи щодо їх попередження та особливості покарання;

б) конвенції, спрямовані на врегулювання співробітництва у боротьбі зі злочинами проти миру і безпеки людства, а також військовими злочинами;

в) акти, які визначають правовий статус окремих міжнародних організацій, що координують діяльність держав у боротьбі зі злочинністю.

Норми МКП характеризуються незавершеною кодифікованістю. Початком процесу кодифікації МКП було прийняття в 1945 р. Статуту Міжнародного воєнного трибуналу для суду та покарання головних воєнних злочинців європейських країн осі. У вказаному Статуті міжнародні злочини вперше були систематизовані. Значний крок у вказаному напрямку був зроблений із прийняттям у 1998 р. Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – Римський статут), який набрав чинності 1 липня 2002 р. Цим документом закладено організаційно-правові основи створення та діяльності Міжнародного кримінального суду – постійного органу, уповноваженого здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найбільш серйозні злочини, які викликають стурбованість міжнародного співтовариства, зазначені в цьому Статуті, і який доповнює національні системи кримінального судочинства. До юрисдикції Суду віднесені злочини геноциду, злочини проти людяності, військові злочини та злочини агресії.

Література:

1. Антипенко В. Ф. Соотношение международного и внутригосударственного права в сфере борьбы с терроризмом. *Вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. Вип. 3. С. 21 – 34.
2. Бондаренко Н. А. Международное уголовное право. Учеб. пособие (спецкурс) / Отв. редактор Туляков В. А. Одесса: Юридическая література, 1999. 45 с.
3. Бондаренко Н. А., Терентьев В. И. Международное уголовное право: Учеб. пособие. Одесса, 2000. 45 с.
4. Боровенко В. М. Імплементация окремих норм міжнародного права в кримінальне законодавство України. *Концепція розвитку законодавства України*: Матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, травень 1996 р.). К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України. 1996. С. 462 – 463.
5. Буроменский М. В. О возможностях и особенностях применения в

Украине международных договоров о борьбе с организованной преступностью. *Збірник наукових праць Харківського Центру вивчення організованої злочинності*. Випуск перший. Х.: Харківський Центр вивчення організованої злочинності при Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого, 2000. С. 320 – 341.

6. Вихрист С. М. Принципи кримінально-правової юрисдикції у міжнародному праві. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Х., 1999. Вип. 9. С. 175 – 181.

7. Гіждіван Л. Взаємодія міжнародного права, прав людини і міжнародного гуманітарного права у сфері покарання злочинців. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 4. С. 110 – 113.

8. Дремина Н. Международно-правовые стандарты прав человека в сфере уголовной юстиции. *Юридический вестник*. 1998. № 4. С. 119 – 124.

9. Екхард фон Бубнофф. Основні напрямки гармонізації кримінального законодавства у Європі з огляду на положення Хартії основних прав Європейського Союзу (2000 р.). *Юридичний вісник України*. 2002. 23 (363), 8 – 14 червня. С. 31 – 32.

10. Екхард фон Бубнофф. Основні напрямки гармонізації кримінального законодавства у Європі з огляду на положення Хартії основних прав Європейського Союзу (2000 р.). *Юридичний вісник України*. 2002. 24 (364), 15 – 21 червня. С. 21 – 32.

11. Кибальник А. Г. Современное международное уголовное право. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. 252 с.

12. Кибальник А. Г., Соломоненко И. Г., Шибков О. Н. Принципы и нормы международного права как источник уголовного права. Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 1996. 67 с.

13. Лукашук И. И., Наумов А. В. Международное уголовное право: Учебник. М.: Спарк, 1999. 287 с.

14. Мацко А. С. Гармонізація конвенційних норм Ради Європи з кримінальним та кримінально-процесуальним законодавством України. *Держава і*

право / Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Спілка юристів України. К.: Юридична книга, 1998. Вип. 2. С. 417 – 423.

15. Международное уголовно право / Под ред. В. Н. Кудрявцева. 2-е изд. М.: Наука, 1999. 232 с.

16. Навроцький В.О. Значення міжнародно-правових норм для формування принципів кримінально-правової кваліфікації. *Вісник Львівського університету*. Міжнародні відносини. Випуск 2. Львів, 2000. С. 408 – 411.

17. Наумов А. Международное уголовное право как научная и учебная дисциплина. *Уголовное право*. 2000. № 2. С. 45 – 49.

18. Панов В. П. Международное уголовное право. М.: Инфра-М, 1997. 309 с.

Тема 2. Особливості основних кримінально-правових інститутів у міжнародному кримінальному праві.

Лекція.

1. Поняття злочину у міжнародному кримінальному праві та його ознаки.
2. Класифікація злочинів у міжнародному кримінальному праві.
3. Поняття, елементи та ознаки складу злочину у міжнародному кримінальному праві.
4. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу міжнародного злочину.
5. Співучасть у міжнародному кримінальному праві.
6. Особливості відповідальності за злочини міжнародного характеру.

Семінарське заняття.

1. Поняття злочину у міжнародному кримінальному праві та його ознаки.
2. Класифікація злочинів у міжнародному кримінальному праві.
3. Поняття, елементи та ознаки складу злочину у міжнародному кримінальному праві.
4. Об'єктивні ознаки складу міжнародного злочину.
5. Суб'єктивні ознаки складу міжнародного злочину.
6. Співучасть у міжнародному кримінальному праві.

7. Особливості відповідальності у міжнародному кримінальному праві.

Завдання для самостійної роботи.

1. Злочин у міжнародному кримінальному праві: поняття, ознаки, види (класифікація).
2. Міжнародні політичні злочини: поняття, основні параметри та види.
3. Особливості відповідальності у міжнародному кримінальному праві.
4. Проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб у міжнародному кримінальному праві.

Реферати, доповіді:

1. Міжнародний злочин як підстава міжнародної кримінальної відповідальності.
2. Класифікація злочинів у міжнародному кримінальному праві.
3. Особливості опису видів вини у міжнародному кримінальному праві.
4. Особливості суб'єкта злочину у міжнародному кримінальному праві.
5. Особливості інституту співучасті у міжнародному кримінальному праві.

Методичні рекомендації.

У міжнародних правових актах, на відміну від національних законодавств, загальне поняття злочину як таке не визначається. Дослідженню цього поняття приділяється увага у фаховій літературі, виходячи з чого науковцями формулюється визначення поняття злочину в міжнародному праві.

Ознаки, притаманні злочину за міжнародним кримінальним правом:

- а) злочин є юридичним фактом, який породжує правовідносини в міжнародному праві;
- б) злочин – це діяння (дія або бездіяльність – ч. 2 ст. 28 Римського статуту) особи, акт поведінки, що має часові й просторові характеристики. При цьому таке діяння повинно бути свідомим (особа розуміє фактичний характер своєї поведінки; у міжнародному праві презуміюється той факт, що вчинення низки діянь будь-якою особою повинно усвідомлюватися як явно злочинне, наприклад, вважається, що будь-яка особа через те, що вона є людиною,

повинна усвідомлювати неприпустимість геноциду) та вольовим (будь-яка особа має свободу волі, тобто обирати на свій розсуд варіант своєї поведінки);

в) здатність міжнародного злочину спричинити шкоду інтересам світового правопорядку або складовим частинам такого правопорядку (суспільна небезпечність). При цьому інтереси забезпечення світового правопорядку стосуються інтересів не тільки всіх держав, але й усіх людей незалежно від їх місця проживання й інших характеристик;

г) протиправність – пряма заборонність діяння за міжнародним правом. Відповідно до ч. 2 ст. 22 Римського статуту визначення злочину має тлумачитися точно й не може застосовуватися за аналогією. Діє принцип *nullum crimen sine lege*;

д) винне діяння – особа, яка його вчинює, має певне психічне ставлення до своєї дії (бездіяльності) й можливим наслідкам такого діяння;

ж) відповідальність – обов'язок суб'єкта зазнати за вчинене ним діяння передбачені негативні примусові наслідки. Як правило, формальні межі відповідальності в міжнародно-правових актах не встановлюються, а визначаються окремими державами самостійно.

Злочин у міжнародному праві становить собою винне діяння особи, яке порушує світовий правопорядок, протиправність якого й індивідуальна відповідальність за яке встановлені в міжнародному кримінальному праві.

Під відповідальністю в МКП розуміється обов'язок особи зазнати за вчинене нею діяння передбачені негативні примусові наслідки.

Виходячи з принципу індивідуальної кримінальної відповідальності, суб'єктом міжнародної кримінальної відповідальності можуть бути лише фізичні особи. Слід зазначити, що у випадку, коли інші суб'єкти міжнародного права визнаються суб'єктами злочину вони можуть нести політичну чи матеріальну відповідальність.

Юридичні підстави відповідальності фізичних осіб за міжнародні злочини – це обов'язкові приписи міжнародних правових актів, що кваліфікують окремі

склади в якості міжнародних злочинів, відповідальність за які може бути покладена на фізичних осіб, і що встановлюють принципи й норми покарання.

У МКП особа підлягає відповідальності не тільки у випадку вчинення нею закінченого злочину, а й у тих випадках, коли злочинний намір не був нею до кінця реалізований, тобто у випадках готування або замаху. Разом з тим особливістю є те, що джерела МКП завжди спеціально вказують, яка стадія вчинення злочину тягне кримінальну відповідальність. Наприклад, у ст. 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу злочином проти миру, зокрема, визнавалася участь в зговорі, спрямованому на підготовку, планування, роз'язання агресивної війни (готування), у ст. 3 Конвенції про попередження злочину геноциду та покарання за нього злочином, у тому числі, є замах на вчинення геноциду (замах). Про замах йдеться й у п. f) ч. 3 ст. 25 Римського статуту.

В теорії кримінального права під співучастю у вчиненні злочину розуміється умисна спільна участь двох або більше осіб у вчиненні умисного злочину. При цьому вирізняють об'єктивні (вчинення злочину двома або більше особами, що є суб'єктами злочину; спільність діяльності двох або більше осіб при вчиненні злочину; спільний для співучасників злочинний результат, який перебуває в причиновому зв'язку з діями всіх співучасників) і суб'єктивні (взаємна обізнаність співучасників про спільні дії; спільність умислу співучасників).

Зазначені ознаки притаманні співучасті й за МКП (див. п.п. а), d) ст. 25 Римського статуту).

У МКП вирізняють такі види співучасників:

а) виконавець – особа, яка безпосередньо вчинила злочин або замах на злочин самостійно чи спільно з іншими особами. Особливість полягає в тому, що виконавець діє не тільки сам, а й за допомогою складного виконавчого апарату; основний виконавець злочину діє за допомогою осіб, які також виступають у ролі виконавців;

б) організатор злочину – особа, котра організує вчинення злочину або замаху на нього, тобто не лише схиляє іншу особу до вчинення злочину, а й планує його вчинення, шукає співучасників тощо;

в) керівник злочину – особа, яка керує безпосереднім вчиненням злочину як розпорядник злочинної діяльності інших співучасників;

г) підбурювач – особа, яка шляхом умовлянь, підкупу, погроз чи в інший спосіб схиляє іншу особу (виконавця) до вчинення злочину або замаху на вчинення злочину. Підбурювання може бути самотійним злочином, наприклад пряме і публічне підбурювання до вчинення геноциду – ст. 3 Конвенції про запобігання геноциду;

д) пособник – особа, яка сприяє вчиненню злочину порадами, указівками, наданням інформації, засобів чи знарядь вчинення злочину, а також, яка заздалегідь обіцяла сховати злочинця, засоби й знаряддя злочину, сліди злочину, предмети, здобуті злочинним шляхом, а також особа, котра заздалегідь обіцяла придбати чи збути предмети злочину.

Відповідальність співучасників базується на доктрині обмеженої акцесорної співучасті.

Література:

1. Антипенко В. Особливості міжнародно-правової кваліфікації об'єкта тероризму. *Право України*. 2002. № 9. С. 137 – 140.

2. Багрий-Шахматов Л. В. Виды международных преступлений и преступлений международного характера. *Вестник Одесского государственного морского университета*. Серия “Экономика и право”. Одесса, 2001. № 1. С. 21 – 47.

3. Глушкова О. В. До питання визначення поняття злочину в міжнародному кримінальному праві. *Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України*. 1999. Вип. 4 (9). С. 158 – 165.

4. Зелинская Н. Международное преступление как основание международной уголовной ответственности. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 4. С. 93 – 100.

5. Іващенко В. Проблеми відповідальності за міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру. *Юридичний журнал*. 2005. № 6. С. 44 – 46.

7. Києвець О. В. Визначення поняття злочину в міжнародному кримінальному праві. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2000. Вип. 1. С. 66 – 72.

8. Лукашук И. И., Наумов А. В. Международное уголовное право: Учебник. М.: Спарк, 1999. 287 с.

9. Международное уголовное право / Под ред. В. Н. Кудрявцева. 2-е изд. М.: Наука, 1999. 232 с.

10. Стрельцов Е. Л. Отдельные элементы состава международных преступлений. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України*. 1999. Спеціальний випуск. Частина 3. С. 9 – 16.

11. Стрельцов Е. Л. К вопросу об объекте международных преступлений. Проблеми вдосконалення законодавства та практики його застосування з урахуванням прогнозу злочинності. Тези доповіді. Спеціальний випуск у чотирьох частинах. Частина 3. *Вісник Луганського інститут внутрішніх справ МВС України*. Луганськ, 1999. С. 22 – 24.

12. Панов В. П. Международное уголовное право. М.: Инфра-М, 1997. 309 с.

Тема 3. Загальна характеристика міжнародних злочинів.

Лекція.

1. Поняття, ознаки та класифікація (види) міжнародних злочинів.
2. Злочини проти миру.
3. Геноцид.
4. Злочини проти людяності.
5. Воєнні злочини.
6. Найманство.
7. Екоцид.
8. Незаконний обіг зброї масового знищення.

9. Напад на осіб та установи, які користуються міжнародним захистом.

Семінарське заняття.

1. Класифікація міжнародних злочинів.
2. Злочини проти миру.
3. Геноцид.
4. Злочини проти людяності.
5. Воєнні злочини.
8. Найманство.
7. Екоцид.
8. Незаконний обіг зброї масового знищення.
9. Напад на осіб та установи, які користуються міжнародним захистом.

Завдання для самостійної роботи.

1. Генеза формування групи міжнародних злочинів.
2. Відповідальність за кримінальні правопорушення проти миру і безпеки людства за кримінальним законодавством України.

Реферати, доповіді:

1. Відповідальність за геноцид у міжнародному кримінальному праві.
2. Відповідальність за найманство у міжнародному кримінальному праві.

Методичні рекомендації.

За ступенем небезпечності в теорії міжнародного кримінального права вирізняють:

- а) міжнародні злочини;
- б) злочини міжнародного характеру (злочини проти міжнародного правопорядку).

У фаховій літературі немає єдиного підходу до визначення поняття міжнародного злочину.

Міжнародний злочин можна визначити як міжнародне протиправне діяння, яке виникає внаслідок порушення державою міжнародного зобов'язання, основоположного для забезпечення життєво важливих інтересів

міжнародної спільноти, що можна розглядати як злочин перед міжнародною спільнотою в цілому.

Міжнародні злочини – це вчинювані як державою, так і фізичними особами одночасно діяння, що порушують міжнародні обов'язки, настільки основоположні для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародної спільноти, що їх порушення розглядається міжнародним співтовариством у цілому як злочин. (совершаются как государством, так и физическими лицами одновременно и нарушают международные обязательства, столь основополагающие для обеспечения жизненно важных интересов международного сообщества, что их нарушение рассматривается международным сообществом в целом как преступление).

Особливості міжнародного злочину:

а) найнебезпечніші посягання на життєво важливі інтереси світової спільноти;

б) суб'єктами є суб'єкти міжнародного права (держави, державні органи, державоподібні утворення, народи (нації), міжнародні організації). Особливістю є також і те, що суб'єкти правопорушень і суб'єкти відповідальності в міжнародному кримінальному праві можуть не співпадати;

в) відповідальність настає кримінальна (для фізичних осіб) та політична, матеріальна (для інших суб'єктів). Визнається кримінальна відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини зазвичай за умови, що їх злочинні дії, пов'язані з злочинною діяльністю держав;

г) із суб'єктивної сторони ці злочини характеризуються лише прямим умислом (наміром).

На сьогоднішній день міжнародні норми, що закріплюють ознаки міжнародних злочинів, не є кодифікованими й містяться в різних міжнародних документах.

Вперше спроба юридично закріпити перелік та ознаки міжнародних злочинів була здійснена в ст. 5 Міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу 1946 р., згідно з якою злочинами, підсудними Токійському

трибуналу, за які притягають до індивідуальної відповідальності визнавалися: злочини проти миру (планування, підготовка, розв'язання або ведення оголошеної чи неоголошеної агресивної війни або війни, що порушує міжнародне право, договори і угоди, або участь у загальному плані чи змові, що спрямовані на вчинення будь-якої із зазначених дій); військові злочини, передбачені конвенціями (порушення законів або звичаїв війни); злочини проти людяності (вбивства, знищення, перетворення на рабів, висилання та інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до чи під час війни, або переслідування за політичними, расовими і релігійними мотивами з метою вчинення чи у зв'язку із вчиненням будь-якого злочину, що належить до юрисдикції Трибуналу).

Майже аналогічний перелік міжнародних злочинів було включено до Статуту Міжнародного військового трибуналу для засудження та покарання головних військових злочинців європейських країн осі 1948 р., згідно зі ст. 6 якого юрисдикції Нюрнберзького трибуналу підлягали: злочини проти миру (планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни на порушення міжнародних договорів, угод і завірень, або участь у загальному плані чи зговорі, що спрямовані на вчинення будь-якої із зазначених дій); військові злочини (порушення законів або звичаїв війни: вбивства, мордування, взяття в рабство цивільного населення або полонення цивільного населення на окупованій території для інших цілей, вбивства або мордування військовополонених чи осіб, які знаходяться в морі, вбивства заручників, пограбування суспільної чи приватної власності, безглузде знищення міст і сел., разоріння, невиправдане військовою необхідністю тощо); злочини проти людяності (вбивства, знищення, перетворення на рабів, висилання й інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до чи під час війни, або переслідування за політичними, расовими і релігійними мотивами з метою вчинення чи у зв'язку із вчиненням будь-якого злочину, що належить до юрисдикції Трибуналу).

В подальшому перелік та ознаки міжнародних злочинів знайшли своє відображення в Женевській конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р., Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1949 р. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН “Про визначення агресії” 1974 р., Статуті Міжнародного трибуналу по Руанді 1994 р., Статуті міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території колишньої Югославії 1993 р.

Остання потужна спроба об’єднати норми про міжнародні злочини в єдиному документі була здійснена в Римському статуті міжнародного кримінального суду 1998 р. У цьому документі передбачені чотири групи міжнародних злочинів, ознаки яких увібрали в себе відповідні приписи попередніх зазначених документів та розширили їх перелік, а саме:

а) злочин геноциду – будь-яке з діянь, зазначених у ст. 6 Римського статуту, що вчинюються з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку;

б) злочини проти людяності – будь-яке з діянь, зазначених у ст. 7 Римського статуту, коли вони вчинюються в рамках широкомасштабного чи систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, і якщо такий напад вчинюється свідомо;

в) військові злочини – серйозні порушення Женевської конвенції 1949 р. проти осіб та майна; інші серйозні порушення законів та звичаїв війни, що застосовуються в рамках міжнародного права;

г) злочин агресії (відповідно до ст. 3 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН).

Література:

1. Адельханян Р.А. Военные преступления в современном праве. М.: ИГП РАН, 2003. 329 с.

2. Берко А. В., Кибальник А. Г. Применение запрещенных средств и методов ведения войны. Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 2002. 104 с.

3. Кочои С. Геноцид: понятие, ответственность, практика. *Уголовное право*. 2001. № 2. С. 95 – 97.

4. Маєвська А. А. Злочин геноциду і відповідальність за нього: Міжнародно-правові норми і національне законодавство. *Проблеми законності* / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2000. Вип. 44. С. 225 – 230.

5. Найер А. Военные преступления: Геноцид. Террор. Борьба за правосудие. М.: Юрист, 2000. 368 с.

6. Навроцький В. Поняття та ознаки міжнародних злочинів. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2004. Вип. 39. С. 437 – 445.

7. Строкова І. І. Геноцид: об'єкт злочину в міжнародному і національному праві. *Збірник наукових праць Львівського ДУВС*. 2007. №3. С. 356 – 364.

Тема 4. Загальна характеристика злочинів міжнародного характеру.

Лекція.

1. Поняття, ознаки та класифікація (види) злочинів міжнародного характеру.

2. Злочини проти прав і свобод людини.
3. Злочини проти здоров'я та громадської моральності.
4. Злочини проти стабільності міжнародних відносин.
5. Економічні злочини.
6. Екологічні злочини.
7. Посягання на культурну спадщину народів.

Семінарське заняття.

1. Класифікація злочинів міжнародного характеру.
2. Злочини проти прав і свобод людини.
3. Злочини проти здоров'я та громадської моральності.
4. Злочини проти стабільності міжнародних відносин.
5. Економічні злочини.

6. Екологічні злочини.

7. Посягання на культурну спадщину народів.

Завдання для самостійної роботи.

1. Транснаціональний злочин та транснаціональна злочинність.
2. Конвенційне визначення транснаціонального організованого злочину.
3. Тероризм та антитерористичні конвенції.

Реферати, доповіді:

1. Відповідальність за піратство у міжнародному кримінальному праві.
2. Міжнародне співробітництво у боротьбі з наркотрафіком.
3. Міжнародні стандарти криміналізації торгівлі людьми.

Методичні рекомендації.

Поняття “міжнародний злочин” тісно межує із дефініцією “злочин міжнародного характеру”. Злочини міжнародного характеру – це протиправні діяння окремих осіб чи груп осіб, що посягають на інтереси двох, декількох чи всіх держав, на міжнародний правопорядок, тобто ті, що володіють особливою, міжнародною суспільною небезпекою. При цьому критеріями для віднесення того чи іншого злочину до категорії злочинів міжнародного характеру повинні виступати дві обставини: а) суспільна небезпека діяння, яке посягає на міжнародні відносини, на міжнародний правопорядок; б) наявність спеціальної міжнародної конвенції про боротьбу з таким діянням або включення в міжнародний договір більш широкого призначення спеціальних положень схожого змісту.

На думку В. О. Навроцького, злочини міжнародного характеру – це посягання на нормальні добросусідські взаємовідносини між державами і народами. Вони вчинюються у мирний час, але провокують конфлікти, породжують міжнародну напругу. Залежно від характеру конкретних посягань вони можуть заподіювати шкоду не лише національним інтересам, а й інтересам інших держав, інтересам міжнародної спільноти. Необхідність встановлення відповідальності за такі злочини проголошується в міжнародних конвенціях і договорах, впливає із загальновизнаних звичаїв міждержавних

стосунків, а конкретні норми, які визначають злочинність і караність посягань, містяться в національному законодавстві.

Злочинам міжнародного характеру притаманні такі основні ознаки: а) вони передбачені в міжнародних правових актах; б) відповідальність за їх вчинення настає відповідно до національного кримінального законодавства; в) об'єктивні ознаки певного складу злочину міжнародного характеру проявляються у суспільному житті одразу декількох держав; г) об'єктом цих посягань не є мир, суверенітет держав, основи існування націй.

Злочини міжнародного характеру характеризуються також такими рисами: по-перше, відповідальність за злочини міжнародного характеру несуть фізичні особи; по-друге, об'єктом злочинного посягання в цьому випадку виступають нормальні відносини, міждержавне співробітництво, права людини та інші загальнолюдські цінності; по-третє, кримінальна відповідальність за ці злочини міжнародного характеру настає за національними нормами кримінального, кримінально-процесуального і кримінально-виконавчого законодавства.

Злочини міжнародного характеру передбачені певними міжнародними правовими актами, їх ще називають конвенційними.

В науковій літературі зустрічається також такий термін, як “транснаціональні злочини”, при цьому найбільш поширеною є позиція, прихильники якої ототожнюють транснаціональні злочини та злочини міжнародного характеру. Відповідно до іншої точки зору поняття “транснаціональні злочини” за своїм змістом є більш широким, ніж поняття “злочини міжнародного характеру”, оскільки перше охоплює й ті посягання, протидія яким не має міжнародно-правової основи.

Поняття транснаціонального злочину відрізняється як від поняття міжнародного злочину (тобто злочинів, що визнаються такими відповідно до міжнародного права, наприклад, військові злочини), так і локальних злочинів, на які можуть впливати фактори поза сферою юрисдикції задіяної держави, але які, по суті, обмежені юрисдикцією однієї держави. У всесвітньому звіті про

злочинність і правосуддя, підготовленому для ООН Центром профілактики міжнародної злочинності, наголошується, що найбільш загальна відмінна риса транснаціонального злочину полягає в тому, що він включає перетинання кордонів або юрисдикції держав. Саме по собі перетинання кордону може передбачати як діючих, так і потенційних злочинців, що перетинають кордони у ході своєї злочинної діяльності (наприклад, перетинання кордонів для вчинення актів терору або насильства) або намагаючись уникнути правосуддя, йдеться про незаконні товари або доходи від незаконної діяльності. Воно може також включати передачу інформації, що, по суті, “віртуально” на противагу фізичному перетинанню кордону. Є також деяка невизначеність у відношенні до самих злочинів. Врешті-решт, різні правові системи криміналізують різні діяння і передбачають за них різні покарання. Як би там не було, значне коло діянь підпадає під міжнародні конвенції, без яких було б майже неможливо здійснювати правосуддя в міжнародних справах і очікувати при цьому хоч якогось результату. Найвідомішою з цих конвенцій можливо, є Конвенція ООН 1988 р. проти незаконної торгівлі наркотиками і психотропними препаратами, яка відображає, що держави поділяють розуміння того, що певні діяння мають бути врегульованими, забороненими або криміналізованими.

Література:

1. Беницкий А. С. Уголовно-правовые аспекты международной борьбы с легализацией преступных доходов. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України*. Спеціальний випуск. Луганськ, 1999. Вип. 3. С. 92 – 96.
2. Бондарева М. “Відмивання” грошей: міжнародні кримінально-правові проблеми. *Право України*. 1999. № 1. С. 95 – 97.
3. Борисов В. І., Корж В. П. Транснаціональна організована злочинність: деякі питання міжнародного співробітництва. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Х., 2000. Вип. 12. Частина 2. С. 3 – 6.
4. Гацелюк В. О. Деякі аспекти імплементації Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод у національне кримінальне законодавство. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ імені 10-річчя*

незалежності України. Луганськ, 2001. Вип. 1. С. 56 – 70.

5. Дудоров О. Відповідальність за “відмивання” нелегальних прибутків як конвенційний злочин: шляхи вдосконалення кримінального та фінансового законодавства. *Юридичний вісник України*. 1998. № 35. С. 25 – 32; № 36. С. 31 – 32.

6. Іванов Ю. А. Відповідальність за тероризм у міжнародному праві. *Держава і право* / Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України. К.: Юридична книга, 2000. Вип. 5. С. 365 – 374.

7. Крутов В. В. Поняття тероризму у міжнародних законодавчих актах та нормативно-правовій базі України. *Правова держава* / Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. 1998. Вип. 9. С. 273 – 277.

8. Навроцький В. О. Принцип “подвійної кримінальності” і його застосування у справах транскордонних злочинів. *Наукові записки Харківського економіко-правового університету*. 2004. № 1. С. 101 – 109.

9. Навроцький В. Транскордонний злочин як вид міжнародного злочину. *Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка*. Серія юридична. 2004. Вип. 39. С. 392 – 398.

11. Наумов А.В. Преступления против мира и безопасности человечества и преступления международного характера. *Государство и право*. 1995. № 6. С. 48 – 57.

12. Осика І. Деякі проблеми боротьби з “відмиванням” грошей як міжнародним злочином. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. Вип. 4. С. 155.

13. Рассказов Л. П., Упоров И. В., Трунцевский Ю. В. Ответственность за транснациональные преступления. Краснодар: Краснодар. юрид. ин-т МВД России, 2000. 118 с.

14. Савченко А.В. Кримінально-правова боротьба з тероризмом: міжнародні, національні та порівняльні аспекти. *Вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. Вип. 2. С. 168 – 177.

15. Шанько Д. О. Міжнародні правові акти, що забезпечують боротьбу з наркотизмом та їх імплементація в Україні. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Х., 2002. Вип. 18. С. 204 – 208.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО (теми 5 – 8).

Тема 5. Поняття та загальна характеристика міжнародного кримінального процесуального права.

Лекція.

1. Історія становлення та розвитку міжнародного кримінального процесуального права.
2. Поняття міжнародного кримінального процесуального права, його предмет та метод.
3. Система міжнародного кримінального процесуального права.
4. Принципи міжнародного кримінального процесуального права та їх система.
5. Джерела міжнародного кримінального процесуального права.
6. Чинність норм міжнародного кримінального процесуального права у часі, просторі та за колом осіб.

Семінарське заняття.

1. Поняття міжнародного кримінального процесуального права, його предмет та метод.
2. Система міжнародного кримінального процесуального права.
3. Принципи міжнародного кримінального процесуального права та їх система.
4. Джерела міжнародного кримінального процесуального права.
5. Чинність норм міжнародного кримінального процесуального права у часі і просторі та за колом осіб.

Завдання для самостійної роботи.

1. Історія становлення та розвитку міжнародного кримінального процесуального права.
2. Екстратериторіальна чинність кримінального процесуального права держав.
3. Джерела міжнародного кримінального процесуального права.

Реферати, доповіді:

1. Основні етапи розвитку міжнародного кримінального процесуального права.
2. Поняття міжнародного кримінального процесуального права, його предмет та метод.
3. Система міжнародного кримінального процесуального права.
4. Принципи міжнародного кримінального процесуального права.
5. Джерела міжнародного кримінального процесуального права.
6. Особливості чинності норм міжнародного кримінального процесуального права у часі і просторі та за колом осіб.

Методичні рекомендації.

Україна активно співпрацює у боротьбі із злочинністю із іноземними державами і міжнародними правоохоронними органами (Європолом) та бере участь у багатьох міжнародних договорах про надання правової допомоги у кримінальних справах та здійсненні спільних дій по розкриттю злочинів і притягнення винних до відповідальності. Обсяг і якість міжнародно-правової регламентації цих відносин свідчать про те, що в міжнародному праві сформувалася самостійна галузь – міжнародне кримінально-процесуальне право (далі – МКПП). Норми МКПП регулюють широке коло відносин кримінально-процесуального характеру.

Існують кілька основних підходів до визначення поняття міжнародного кримінально-процесуального права та предмету його правового регулювання.

Так, на думку В.В. Гутника, необхідно виділяти вузький та широкий підходи до визначення міжнародного кримінально-процесуального права. За вузьким підходом до міжнародного кримінально-процесуального права входять

норми, які регламентують кримінально-процесуальні відносини у процесі здійснення міжнародного кримінального судочинства. Цей підхід обумовлено тим, що міжнародне кримінальне судочинство є єдиною сферою, у якій норми міжнародного кримінально-процесуального права застосовується у повному обсязі. Г. Верле вважає, що за широким підходом, до міжнародного кримінально-процесуального права входить, окрім визначених вище норм міжнародного права (міжнародного кримінально-процесуального права у вузькому розумінні), також транснаціональне кримінальне процесуальне право. Як підкреслює Н.А. Зелінська, транснаціональне процесуальне кримінальне право як мінімум містить міжнародно-правові норми, що регламентують взаємодію національних правоохоронних та судових органів з метою притягнення до відповідальності винуватих осіб (“право взаємної допомоги держав з кримінальних справ”) та міжнародно-правові норми, які спрямовані на оптимізацію функціонування національних правоохоронних та судових систем та забезпечення прав людини у кримінальному судочинстві.

Таким чином, міжнародне кримінально-процесуальне право – це система взаємопов’язаних і побудованих на певних принципах міжнародних кримінально-правових норм, котрі врегульовують взаємодію та оптимізацію діяльності національних правоохоронних органів (транснаціональна співпраця); та визначають здійснення міжнародного кримінального судочинства з метою притягнення винуватих осіб до кримінальної відповідальності.

Науковці у сфері міжнародного права вже давно визначили місце міжнародного кримінально-процесуального права у системі міжнародного права. Аналіз міжнародно-правової доктрини дозволяє виокремити два основні підходи: перший – міжнародне кримінально-процесуальне право – це структурна складова (підгалузь) міжнародного процесуального права поруч з міжнародним деліктно-процесуальним правом; другий – міжнародне кримінально-процесуальне право – підгалузь міжнародного кримінального права як комплексної галузі міжнародного права.

Взаємозв’язок міжнародного кримінально-процесуального права з

національним правом України до сьогодні не визначився науковцями в сфері права. Національне право України має наступну структуру: чинні нормативно-правові акти законодавства України, міжнародне та транснаціональне право (угоди укладені з іноземними державами).

Отже, міжнародне право в частині окремо взятих нормативно-правових актів є складовою національного права України, після їх проходження процедури ратифікації Верховною Радою України.

Важливою гарантією ефективної реалізації норм МКПП є наявність відпрацьованого національно-правового механізму їх імплементації.

В Україні від нещодавна реалізація міжнародних норм кримінально-процесуального характеру в цілому зазнала спрощення із прийняттям нового Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК України) в 2012 році. По-перше, відповідно до ст. 1 КПК України, регламентація провадження у кримінальних справах – прерогатива не тільки норм українського права, а й міжнародного. І хоча порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України, законодавець закріпив в кримінальному процесуальному законі, що кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, КПК України, інших законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Згідно ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є складовою частиною національного законодавства.

Кримінально-процесуальний кодекс України визначає порядок міжнародного (транснаціонального) співробітництва під час кримінального провадження (розділ 9, глави 42 – 46). Проте, законодавець не визначає порядок визнання та виконання рішень Міжнародного кримінального суду, котрий являється міжнародною організацією. Більше того хоча Україна і підписала Римський Статут, проте не ратифікувала його і до нині.

Міжнародний Кримінальний Суд (далі – МКС) – перший правовий

інститут, що діє постійно, в компетенцію якого входить переслідування осіб, відповідальних за геноцид, воєнні злочини і злочини проти людяності. Заснований на основі Римського статуту, прийнятого в 1998 році, МКС покликаний доповнювати, а не замінювати, національні кримінальні системи; він переслідує винних осіб тільки тоді, коли держави не бажають або не в змозі це зробити.

Отже, для України, враховуючи ситуацію, що склалася в результаті міжнародного конфлікту з Російською Федерацією, реформування системи влади в Україні, входження в Україну транснаціональних структур та компаній, важливо долучитися до міжнародного кримінального судочинства через ратифікацію Римського статуту. Це надасть можливість захищати інтереси України та українських громадян в Міжнародному Кримінальному суді.

Таким чином, аналіз поняття міжнародного кримінально-процесуального права дозволяє констатувати, що міжнародне кримінально- процесуальне право – це система взаємопов’язаних і побудованих на певних принципах міжнародних кримінально-правових норм, котрі врегульовують взаємодію та оптимізацію діяльності національних правоохоронних органів (транснаціональна співпраця) та визначають здійснення міжнародного кримінального судочинства з метою притягнення винуватих осіб до кримінальної відповідальності. Міжнародне кримінально-процесуальне право є складовою національного права за умови ратифікації. Україна фактично не долучилася до міжнародного кримінального судочинства, а лише до транснаціонального кримінального співробітництва.

Визначення поняття “джерело процесуального права” має багатоаспектний характер, та велику кількість спільних ознак з загальнотеоретичним визначенням “джерело права”. Але в зв’язку з своїм функціональним призначенням, виступає способом закріплення саме процесуальних норм. Відповідно особливості джерел процесуального права багато в чому залежать від особливостей процесуальних норм. Норма процесуального права це – встановлене державою загальнообов’язкове

правило поведінки процедурного характеру, регулює суспільні відносини, що складаються в сфері юрисдикційної діяльності уповноважених на те суб'єктів. Більшість вчених дотримуються думки, що особливості джерел процесуального права багато в чому залежать від особливостей правовідносин, які регулюються даними джерелами права, тобто об'єктом правового регулювання. До особливостей джерел процесуального права слід віднести також те, що їх приписи містять процедурну природу, тобто описують не лише самі дії суб'єктів юридичного процесу, але спосіб, порядок, термін їх здійснення, а також форму закріплення результатів цієї діяльності.

До джерел процесуального права необхідно відносити лише ті джерела, які містять процесуальні норми. Відповідно під процесуальними нормами права необхідно розуміти систему встановлених та гарантованих державою загальнообов'язкових правил та пов'язаних з ними загальних способів, призначених регулювати суспільні відносини, що складаються в сфері юридичного процесу.

Мета процесуальних норм права — в визначенні форми юридичної діяльності, для чого передбачені різні процедури, які як правило адресуються суб'єктам, що мають владні повноваження по застосуванню норм матеріального права. Різниця між нормами процесуального та матеріального права відображається в тому, що якщо норми матеріального права визначають зміст та міру суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів права, то норми процесуального права відповідають на запитання у який спосіб та в якому порядку суб'єктивні права та юридичні обов'язки можуть бути реалізовані.

Що ж стосується самостійності та відокремленості норм процесуального права, то тут слід звернути увагу на розбіжність поглядів вчених. Так зрозуміло, що наявність відокремленого існування блоку процесуального права, свідчить про самостійність існування джерел процесуального права, але чітку та точну границю відокремлення між підсистемами матеріального та процесуального права важко, оскільки властивості процесуальних норм права починають проявлятися лише в процесі їх співставлення з нормами

матеріального права. Процесуальне право є самостійною правовою спільністю, функціонально пов'язано з матеріальним правом. При цьому поділ права на підсистему матеріального та процесуального права проводиться в залежності від особливостей взаємодії предметів їх правового регулювання.

Процесуальні норми, що входять до джерел процесуального права мають процедурний характер тобто описують не лише самі дії суб'єктів юридичного процесу, а й спосіб, порядок, послідовність, тривалість що необхідна для вчинення тих чи інших процесуальних дій, а також форму закріплення результатів їх діяльності.

Джерела процесуального права, містять в собі норми що вказують яким чином, можливо реалізувати норми матеріального права, тобто вони є основою правозастосовної діяльності. Їх основною властивістю є реалізація норм матеріального права, а саме юридичний процес, що є способом реалізації норм матеріального права.

Правозастосовна діяльність, власне й обумовлює значення джерел процесуального права, які направлені на реалізацію правовідносин, що складаються в процесі реалізації даної діяльності. Процесуальна форма – сукупність однорідних процесуальних вимог, які виконуються учасниками процесу, та направлені на досягнення певного матеріального інтересу. Інакше кажучи процесуальна форма є способом реалізації процесуальних норм та гарантією реалізації матеріальних прав людини.

Публічний характер джерел процесуального права пояснюється тим, що в якості суб'єкта під час реалізації процесуальних норм обов'язково виступає держава. Якщо приватно-правові норми надають простір вільному розсуду учасників відповідних правовідносин, то публічно-правові норми, при реалізації яких обов'язковим учасником виступає держава зазвичай досить жорстоко встановлюють варіант поведінки громадян та органів держави, і мало залишають простору їх вільному розсуду у різних ситуаціях.

Як правило, джерела процесуального права, містять в своїй структурі приписи, що адресуються суб'єктам, які наділені владними повноваженнями

для застосування норм матеріального права. Приписи цих джерел виступають завжди як категоричне веління щодо суб'єктів, уповноважених організовувати правозастосовчий процес, і можуть містити диспозитивні засади щодо зацікавлених учасників правотворчого процесу. Джерела процесуального права завжди розраховані не на будь-яких, а лише на певних суб'єктів, що можуть приймати участь в юридичному процесі. Це – суд, прокурор, уповноважена особа в сфері власної компетенції, що діє в інтересах певного суб'єкта за довіреністю, слідчий та інші. Їх права та обов'язки, а також способи реалізації владних повноважень передбачені джерелами процесуального права. Більшість приписів джерел процесуального права адресовані не кожному, а лише відповідному учаснику процесу і тому вказівка в нормі процесуального права на суб'єктний склад є необхідною умовою функціонування джерел процесуального права.

Більшість джерел процесуального права існують у формі нормативно-правових актів, але існують й інші форми вираження джерел процесуального права. Основне джерело права – зовнішня форма вираження норм права у вигляді письмового документу, виданого уповноваженим суб'єктом, відповідно до спеціальної процедури, що має юридичну силу та обов'язковість до виконання на території України, спрямоване на врегулювання правовідносин.

В свою чергу до основних джерел процесуального права можна віднести: нормативно-правовий акт (Конституція України, кодифіковані нормативно-правові акти, закони, підзаконні акти); судовий прецедент (рішення Європейського суду по правам людини, рішення Конституційного Суду України); нормативно-правовий договір (міжнародно-правовий договір, внутрішньо державний договір). В свою чергу крім основних джерел процесуального права існують доповнюючі. Доповнюючі джерела права – правові звичаї та судові справи, пам'ятки історії, літератури що існували раніше та відображаються в діючих нормах права, правотворча діяльність судових органів, направлені на вдосконалення основних джерел права. До додаткових джерел права необхідно віднести правовий звичай; судовий

прецедент (постанови Пленуму Верховного суду України); юридична доктрина, принципи права; релігійно-правовий текст.

Виду джерел процесуального права, який би регулював всі сторони суспільних відносин не існує, тому при застосуванні кожного джерела та визначенні його ефективності необхідно виходити з того, чи спроможне воно за конкретних історичних умов сприяти прогресивному розвитку правової системи й суспільства загалом, забезпеченню прав та свобод людини і громадянина.

Джерела процесуального права виступають одним з способів забезпечення законності, справедливості та ефективного державного управління, оскільки всі розпорядження процесуальних норм мають процедурний характер, тобто визначається найдоцільніший порядок здійснення правотворчої, правозастосувальної, правоохоронної, установчої, контрольно-наглядової та судової діяльності держави.

Таким чином, джерела процесуального права – зовнішній спосіб вираження права в якому закріплено процесуальні правила поведінки, що мають загальнообов’язковий характер, формальну визначеність, направлені на реалізацію норм матеріального права та регулювання правовідносин. Особливості джерел процесуального права визначаються специфікою процесуальних норм, що входять до їх складу, та визначають задачі, цілі та принципи юридичного процесу.

Література:

1. Гутник В. В. Міжнародне кримінально-процесуальне право: поняття та місце у системі міжнародного права. *Європейські перспективи*. № 4. Ч.1. 2001. – С. 165 – 168.
2. Верле Г. Принципы международного уголовного права: учебник; пер. с англ. С. В. Саяпина. О.: Фенікс; М.: ТрансЛит, 2011. 910 с.
3. Дроздов О. М. Джерела кримінального процесуального права. Харків, 2008. 208 с.
4. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная

преступность: Монография. Одесса: Юридическая литература, 2006. 568 с.

5. Оборотов Ю. Н. Общетеоретическая юриспруденция. Одеса: Фенікс, 2011. 487 с.

6. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монограф. К.: Юридична думка, 2008. 336 с.

7. Узунова О. В. Міжнародно-правові договори України як джерела кримінально-процесуального права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ, 2008. 18 с.

Тема 6. Процесуальні засади міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Лекція.

1. Генеза міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

2. Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень.

3. Міжнародний розшук як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

4. Досвід окремих іноземних держав в сфері міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Семінарське заняття.

1. Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень.

2. Міжнародний розшук як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

3. Екстрадиція як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Завдання для самостійної роботи.

1. Генеза міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

2. Правова основа міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

3. Досвід окремих іноземних держав в сфері міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Реферати, доповіді:

1. Особливості реалізації засад міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

2. Особливості міжнародного співробітництва при розслідуванні злочинів міжнародного характеру.

3. Проблеми міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Методичні рекомендації.

Інтеграція України у європейське співтовариство, інтенсифікація міжнародного співробітництва в усіх сферах суспільного життя, зокрема й у напрямі протидії злочинності, одним з головних завдань визначають розробку дієвих механізмів здійснення міжнародної взаємодії у сфері кримінальної юстиції. Сучасний рівень злочинності, її професійний та організований характер, а також набуття нею транскордонних і транснаціональних форм обумовлює необхідність консолідації зусиль правоохоронних органів різних держав у здійсненні спільних заходів, спрямованих на протистояння цьому антисуспільному явищу.

Одним із найважливіших міжнародно-правових засад, який ґрунтується на необхідності співпраці – є співробітництво держав згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй і Декларації про принципи міжнародного права.

Посилаючись на ст. 544 КПК України передбачено можливість надання міжнародної правової допомоги чи іншого співробітництва за відсутності міжнародного договору України з відповідною іноземною державою. У таких

випадках міжнародна правова допомога або інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

Поняття “міжнародна правова допомога під час кримінального провадження” в міжнародному праві є предметом правового регулювання низки двосторонніх та багатосторонніх договорів. Слід зазначити, що договори не містять дефініції цього поняття, а лише визначають обсяг такої допомоги.

У кримінальному процесуальному законодавстві міжнародна правова допомога визначена як проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Науковцями наведено різні точки зору щодо поняття і характеру міжнародної правової допомоги. Наприклад, В. П. Шупілов вважає, що під міжнародною правовою допомогою слід вважати здійснення певних дій на прохання запитуючої сторони, виконання яких необхідне для розслідування, розгляду в судді кримінального провадження чи для виконання призначеного у справі покарання в іншій договірній країні. М. І. Пашковський розуміє під міжнародною правовою допомогою передбачену національним процесуальним законодавством, міжнародними нормативно-правовими актами (договорами, конвенціями, пактами, протоколами, регламентами, угодами тощо) підписаними Україною, або учасницею яких є Україна, або права й обов’язки у яких перейшли до України в порядку правонаступництва, систему процесуальних принципів, засобів і процедур, спрямованих на реалізацію завдань кримінального судочинства України і/або іноземної держави за межами їх національної юрисдикції, шляхом вчинення (або створення можливостей для вчинення) за межами території держави, в провадженні органів якої перебуває кримінальне провадження, процесуальних дій із встановлення певного статусу за суб’єктами кримінального судочинства: зі збирання, перевірки доказів; розшуку й арешту майна; надання інформації про іноземне та міжнародне право і практику його застосування; забезпечення захисту та представництва

інтересів іноземців, іноземних держав і юридичних осіб, міжнародних організацій у кримінальному судочинстві.

Міжнародною правовою допомогою у кримінальних провадженнях є передбачена міжнародними договорами або заснована на умовах взаємності діяльність компетентних органів запитуваної держави з провадження на її території процесуальних дій (а у випадках, прямо передбачених міжнародним договором, і оперативно-розшукових заходів) у зв'язку з виконанням слідчих чи судових доручень компетентних органів запитуючої держави з метою надання сприяння в розслідуванні і розгляді кримінального провадження шляхом збирання і надання доказів, виконання процесуальних рішень, забезпечення відшкодування збитку, заподіяного правопорушенням, а також прав і законних інтересів учасників кримінального судочинства, здійснювана незалежно від територіальних меж, особливостей національного законодавства і правозастосовної практики держав, що співпрацюють.

Правовою основою цього виду співробітництва є міжнародний договір чи засада взаємності, яка підтверджена відповідними документами.

Згідно ч. 3 ст. 544 КПК України центральний орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

Спираючись на ч.6 ст. 541 КПК України уповноважений (центральний) орган – це орган, який від імені держави розглядає запит компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи і вживає заходів з метою його виконання чи направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги.

Центральними органами України виступають Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

Конструкція норм КПК України дає можливість виділити сім форм міжнародного співробітництва під час кримінального провадження:

- вручення документів. З огляду на ст. 564 КПК України, під

поняттям “вручення документів” слід розуміти документи та рішення, долучені до запиту компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу, які підлягають передачі визначеній у запиті особі;

- виконання окремих процесуальних дій. Щодо визначення даного поняття, то тут важливо дослідити зміст ст.ст. 551 – 572 КПК України. З метою виконання запиту про міжнародну правову допомогу можуть бути проведені різні процесуальні дії, а саме допит учасників кримінального процесу, пред’явлення для впізнання осіб і речей, виїмка документів і обшук, вилучення речових доказів, збирання зразків для експертного дослідження;

- видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Видача особи (екстрадиція) – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується, для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку;

- тимчасова передача осіб. Під тимчасовою передачею особи слід розуміти передачу особи, яка тримається під вартою або відбуває покарання у виді позбавлення волі на території іноземної держави і не притягується до кримінальної відповідальності в цьому кримінальному провадженні, з метою давання показань або участі в інших процесуальних діях під час кримінального провадження;

- перейняття кримінального провадження. Перейняття кримінального провадження полягає в передачі компетентним органом однієї держави компетентному органу іншої держави кримінального провадження стосовно особи для здійснення подальшого провадження у такій справі;

- передача засуджених осіб. Особа, яка є засудженою на території однієї країни, може бути передана на територію іншої країни для відбування призначеного їй покарання;

- виконання вироків. Вирок суду іноземної держави може бути визнаний і виконаний на території України у випадках та обсязі, передбачених міжнародним договором, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України.

Прагнення кожної з держав протидіяти кримінальним правопорушенням є основою укладення відповідних міжнародних угод, в яких особлива увага приділяється наданню міжнародної правової допомоги, екстрадиції, кримінальному провадженню в порядку перейняття, визнанню та виконанню вироків іноземних судів, передачі засуджених осіб тощо.

Використання правоохоронними органами України можливостей НЦБ Інтерполу в Україні здійснюється шляхом надсилання запитів до Робочого апарату Укрбюро Інтерполу. Запити до НЦБ надсилаються, як правило, через підрозділи Укрбюро Інтерполу в головних управліннях МВС України в Криму, м. Києві та Київській області, управліннях МВС України в областях та м. Севастополі. Відповідальність за своєчасне і якісне виконання запитів НЦБ несе керівник органу, куди надійшов запит для виконання. При неможливості своєчасно виконати запит керівник зазначеного органу письмово інформує НЦБ про обставини та причини, що перешкоджають своєчасному виконанню. Зупинити виконання запиту або скасувати його має право лише начальник НЦБ та його заступники, НЦБ країни – ініціатора запиту або Генеральний секретаріат Інтерполу.

Міжнародний розшук з використанням каналів та можливостей Інтерполу ведеться у випадках наявності вірогідних даних про виїзд розшукуваної особи в інші країни, якими можуть бути: наявність у такої особи закордонного паспорта, повідомлення органів Державної прикордонної служби України про реєстрацію перетинання нею кордону, поштове листування, пояснення свідків тощо; надходження запиту до НЦБ про розшук осіб, прибулих в Україну з інших держав (за ініціативою закордонних партнерів – членів Інтерполу).

Підставою для міжнародного розшуку громадян України є запит правоохоронного органу, надісланий до НЦБ. У запиті повинна бути викладена повна та об'єктивна інформація про події, факти на розшукуваних осіб, а саме: номер кримінального провадження, ким та коли воно розпочате; прізвище слідчого, який провадить розслідування, його контактний телефон; номер, дата заведення оперативно-розшукової справи категорії "Розшук", ознаки

порушення (кримінальних правопорушень) – місце, час, спосіб, юридична кваліфікація діянь, інші причетні до кримінальних правопорушень, особи тощо; усі відомі прізвища, імена, по батькові розшукуваного кирилицею та в латинській транскрипції; за можливості – відомості про обох батьків; повна дата і місце народження розшукуваної особи; громадянство, національність; номери національного та закордонного паспортів, дати їх видачі, органи, які видавали паспорти; прізвиська розшукуваного, під якими він може бути відомим у злочинному середовищі; прикмети загальні (зріст, будова тіла, колір волосся, очей тощо) та особливі (шрами, татуювання, відсутність органів, окуляри тощо); функціональні ознаки (особливості ходи, заїкання, звички тощо); дві фотокартки (якщо можливо, анфас та в профіль) із зазначенням дати фотографування та виготовлення фотокарток; за наявності – дві дактокарти; відомості про наявність у розшукуваного зброї, чи може він становити загрозу для оточуючих як психічно хворий, наркоман, інфекційно хворий, схильний до жорстокості тощо; професії, якими видами діяльності може займатися; мови, якими володіє; контактний телефон працівника, який здійснює провадження у справі; в яких країнах і за якими адресами може перебувати, з ким може контактувати в країні перебування; який запобіжний захід обраний стосовно розшукуваної особи. У разі розшуку підозрюваної, обвинуваченої або засудженої особи, яка переховується за кордоном, у запиті додатково відтворюються такі позиції: номер кримінального провадження, дата його початку, назва органу, який провадить розслідування чи розшук такої особи, номер та текст статті Кримінального кодексу України із зазначенням передбаченої нею міри покарання, а також стислий виклад вчиненого розшукуваною особою протиправного діяння; заходи, які з точки зору ініціатора розшуку доцільно вжити щодо розшукуваної особи у разі виявлення її на території іноземної держави.

Запити правоохоронних органів зарубіжних країн, що надійшли у правоохоронні органи України по каналах Інтерполу, є правомірною підставою для здійснення міжнародного розшуку на території України. Питання

виконання окремих слідчих дій (допиту, впізнання, обшуку, арешту та інших), а також екстрадиції та отримання відомостей про рух коштів на банківських рахунках на території зарубіжних держав вирішуються в порядку надання правової допомоги і належать до компетенції Генеральної прокуратури України, у зв'язку з чим правоохоронні органи звертаються через відповідних прокурорів у Генеральну прокуратуру України з клопотанням про підготовку звернення до центрального органу юстиції (прокуратури) відповідної країни із запитом про надання правової допомоги.

Різноманітне трактування окремих аспектів екстрадиції у світовій практиці викликало різноманітне тлумачення багатьох її сторін, і передусім, самого поняття екстрадиції. Кожен з дослідників цього правового явища, прагнучи обґрунтувати окреме нормативне положення, дати пояснення тому чи іншому факту видачі, виводить власне визначення поняття видачі.

Класичне визначення, яке вважається загальноприйнятим і на яке посиляється багато дослідників, було сформульовано в рішенні Верховного суду США у справі Терлінден, де передбачалося, що екстрадиція є передачею однією нацією іншій особи, обвинуваченої або засудженої за злочин, вчинений за межами власної території першої і в рамках територіальної юрисдикції вимагаючої передачі сторони, яка компетентна судити і карати її.

Виходячи з цього визначення, право вимагати видачі має тільки держава, на території якої вчинено кримінальне правопорушення, і не враховуються випадки, коли особа вчиняє кримінальне правопорушення проти інтересів держави чи проти її громадян за межами цієї держави. У даному визначенні не передбачається видача особи, стосовно якої винесений обвинувальний вирок суду.

Інститут екстрадиції регулюється положеннями Глави 44 КПК України “Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення”. Згідно КПК України при здійсненні екстрадиції компетентні органи кількох держав вступають у міжнародні відносини, фактичною підставою яких є вчинення громадянином однієї з держав “екстрадиційного злочину”, а також наявність міжнародного

договору чи на засадах взаємності. Самостійність цього інституту обумовлена особливостями суб'єктів, що вступають у міжнародні відносини з питань екстрадиції, якими, зокрема в Україні, є Генеральна прокуратура та Міністерство юстиції.

Нормативною основою, яка регулює питання видачі осіб (екстрадиції) є Європейська конвенція про видачу правопорушників від 1957 року з двома додатковими протоколами, ратифіковані Законом України від 16 січня 1998 року, Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року (Мінська конвенція), ратифікована Законом України від 10 листопада 1994 року і Протокол до цієї Конвенції 1997 року, ратифікований Законом України від 3 березня 1998 року та інші багатосторонні і двосторонні договори про видачу осіб (зокрема, з Бразилією, Єгиптом, Індією, Іраном, Китаєм, Панамою).

Правовою підставою для екстрадиції можуть бути багатосторонні конвенції та двосторонні договори, які мають більш широкий предмет регулювання та окремі положення, які регламентують питання видачі особи. Для прикладу можна взяти двосторонні конвенції, укладені під захистом ООН (Міжнародна конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, Конвенція ООН проти корупції 2003 року, Ради Європи (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року, Конвенція про кіберзлочинність 2001 року та багато інших міжнародних організацій, а також двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних справах (наприклад, з В'єтнамом, Польщею, Латвією, Молдовою, Монголією), у яких містяться положення про видачу осіб.

У міжнародному праві під екстрадицією розуміють процес передачі злочинця відповідно до норм міжнародного права іншій державі для застосування кримінального покарання.

Розглядаючи питання, пов'язані з процедурою видачі осіб (екстрадиції), які вчинили кримінальні правопорушення, що актуальні на сьогоднішній день у зв'язку з розростанням міжнародної і національної кримінальної злочинності,

відзначимо, що вони урегульовані багатосторонніми конвенціями, зокрема, Конвенцією про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року; Європейською конвенцією про видачу правопорушників від 1957 року; Типовим договором про видачу, прийнятим резолюцією 45/116 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року; а також двосторонніми умовами про правову допомогу України.

Аналогічні питання, що стосуються видачі злочинців, є у конвенціях по боротьбі з окремими видами злочинів. Наприклад, Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 року, Міжнародної конвенції про боротьбу з захопленням заручників 1979 року, Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року, Конвенції про охорону персоналу ООН та зв'язаного з нею персоналу від 1994 року та інші. У тих випадках, коли між Україною й іноземною державою немає договору про правову допомогу або про видачу, питання співробітництва розв'язуються на основі принципів міжнародного права в порядку міжнародної ввічливості і взаємності.

У статті 541 КПК України зазначено, що видача особи (екстрадиція) це – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави.

Згідно ст. 573 КПК України запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із кримінальних правопорушень, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не

менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

Запити про тимчасову видачу і транзитне перевезення особи направляються та розглядаються у такому самому порядку, як і запити про видачу особи (екстрадицію). При розгляді запитів компетентних органів іноземних держав про транзитне перевезення екстрадиційній перевірці підлягають лише обставини, передбачені ч.ч. 1 і 2 ст. 589 КПК України.

Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо існують передбачені КПК України або міжнародним договором України обставини, які можуть перешкоджати видачі. Він також має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави, якщо видача буде явно невиннованою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції.

При підготовці запиту про екстрадицію необхідно враховувати той факт, що кримінальний процесуальний закон зарубіжних країн може не відповідати українському законодавству. Тому важливо вже на первинному етапі досудового розслідування встановити контакти з правоохоронними органами країни, громадянином якої є особа, яка бере участь у процесі, або країни, з якою пов'язане вчинене кримінальне правопорушення і може виникнути необхідність направити туди міжнародний запит.

Література:

1. Антонюк А. Б. Правове регулювання надання міжнародної допомоги: проблеми та напрями вдосконалення. *Науковий вісник НУ ДПС України*. 2013. № 4. С 234 – 239.
2. Афанасіаді Д. М. Напрямки взаємодії правоохоронних і компетентних органів, посадових осіб окремих держав, міжнародних організацій при розслідуванні злочинів міжнародного характеру. *Форум права*. 2012. № 1. С. 52 – 58.
3. Бандурка О. М. Інтерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції:

наук.-практ. посіб. Х.: Основа, 2003. 324 с.

4. Бельсон Я. М. Интерпол в борьбе с уголовной преступностью. М.: Наука, 1989. 240 с.

5. Бельсон Я. М. Международная организация уголовной полиции (Интерпол): Учебное пособие. М., 1981. 76 с.

6. Березняк В. С. Сучасні тенденції розвитку та застосування екстрадиції: європейський ордер на арешт. *Право України*. 2006. № 11. С. 149 – 152.

7. Березняк В. С. Спрощена процедура екстрадиції в Україні: проблеми та перспективи. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 213 – 218.

8. Березняк В. С. Сучасні тенденції розвитку та застосування екстрадиції: європейський ордер на арешт. *Право України*. 2006. № 11. С. 149 – 152.

9. Биленчук П. Д. Транснациональная преступность : состояние и трансформация: учеб. пособие / Биленчук П. Д., Еркенов С. Е., Кофанов А. В.; под ред. П. Д. Биленчука. К.: Атика, 1999. 272 с.

10. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2000. 230 с.

11. Гавриш Т. С. Теорія та практика міжнародної правової допомоги в кримінальних справах (проблеми сучасного співробітництва України): монографія. Х.: Право, 2006. 192 с.

12. Грошевий Ю., Тітко І. Допит у рамках міжнародного співробітництва: окремі аспекти. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 12 – 14.

13. Когутич І. І. Міжнародно-правова допомога та співробітництва у кримінальному судочинстві України: посібник. Л.: Тріада плюс, 2005. 548 с.

14. Кузьмічов В. С., Чорноус Ю. М. Розслідування злочинів: міжнародне і національне законодавство. Теорія і практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Міністерство освіти і науки України. К.: КНТ, 2008. 448 с.

15. Ляшук О. М. Міжнародний розшук як одна із форм міжнародного співробітництва держав. *Право і суспільство*. 2014. № 4. С. 282 – 287.

16. Назаль Мохаммад. Институт выдачи в структуре международного

уголовного права. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 1999. Вип. 2. С. 364 – 373.

17. Пашковський М. І. Концепція міжнародного співробітництва з кримінально-процесуальних питань. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. Одеса, 2006. Вип. 27. С. 13 – 19.

18. Сафаров Низами Экстрадиция в уголовном международном праве: проблемы теории и практики. Москва, 2005. 345 с.

19. Смирнов М. І. Інститут взаємної правової допомоги у кримінальних справах: сучасний стан та перспективи розвитку: Монографія. О., 2006. 322 с.

20. Тертишник В. М. Проблеми міжнародного співробітництва у сфері правосуддя : екстрадиція та конфіскація. *Юридична Україна*. 2003. № 6. С. 34 – 39.

21. Цимбал П. В., Антонюк А. Б. Особливості реалізації засад міжнародного співробітництва під час кримінального провадження: міжнародно-правовий аспект. *Науковий вісник НУ ДПС України*. 2015. № 1. С. 23 – 26.

Тема 7. Міжнародні трибунали та їх вплив на формування та розвиток міжнародного кримінального процесуального права.

Лекція.

1. Нюрнбергський і Токійський трибунали (нюрнбергський період).

2. Конвенція ООН “Про попередження злочину геноциду та покарання за нього” від 9 грудня 1948 року та Конвенція ООН “Про незастосування строків давності до військових злочинів і злочинів проти людства” від 26 листопада 1968 року (постнюрнбергський період).

3. Югославський та Руандійський міжнародні трибунали (гаазький період).

4. Міжнародний Кримінальний суд (римський період).

Семінарське заняття.

1. Нюрнберзький і Токійський трибунали (нюрнберзький період).
Конвенція

2. ООН “Про попередження злочину геноциду та покарання за нього” від 9 грудня 1948 року та Конвенція ООН “Про незастосування строків давності до військових злочинів і злочинів проти людства” від 26 листопада 1968 року (постнюрнберзький період).

3. Югославський та Руандійський міжнародні трибунали (гаазький період).

4. Міжнародний Кримінальний суд (римський період).

Завдання для самостійної роботи.

1. Представництво інтересів потерпілих у Міжнародному кримінальному суді.

2. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів.

3. Римський Статут Міжнародного кримінального суду.

Реферати, доповіді:

1. Міжнародні стандарти в сфері кримінального правосуддя та виконання кримінальних покарань.

2. Злочини, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду і кримінальне законодавство України.

3. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду.

Методичні рекомендації.

Комісією ООН з міжнародного права проведена робота з кодифікації норм міжнародного кримінального права. Результатом кодифікації став Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р., (набрав чинності у липні 2002 р.). Цим статутом передбачено створення Міжнародного кримінального суду – постійного органу, уповноваженого здійснювати юрисдикцію щодо осіб, винних у вчиненні найбільш серйозних злочинів, які викликають стурбованість міжнародного співтовариства. До юрисдикції Суду віднесені злочини геноциду, агресії, військові злочини та злочини проти

людяності (вбивство, винищення, поневолення, тортури, зґвалтування і т.п., що здійснюються у відношенні цивільного населення) та деякі інші склади злочинів. Міжнародний кримінальний суд утворюється як орган, який доповнює національну систему органів кримінальної юстиції. Таке положення Римського статуту не відповідає ст. 124 Конституції України, яка встановлює, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, а делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Тому відповідно до Висновку Конституційного Суду України від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001 Римський статут Міжнародного кримінального суду в частині, що стосуються положень про Суд як орган, що доповнює національні органи кримінальної юстиції, визнано таким, що не відповідає Конституції України.

Література:

1. Блищенко И. П. Международный уголовный суд. М.: Закон и право; ЮНИТИ, 1998. 239 с.
2. Блищенко И. П., Фисенко И. В. Международный уголовный суд. М., 1998.
3. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду від 11 липня 2001 року № 3-в/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 28. Ст. 1267.
4. Дремина Н. В. К вопросу об учреждении и юрисдикции Международного уголовного суда. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць*. Одеса, 2002. Вип. 14. С. 131 – 136.
5. Дремина Н. В. Международно-правовая интерпретация понятия и виды уголовной юрисдикции. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць*. Одеса, 2002. Вип. 15. С.21 – 24.
6. Дремина Н. В. Персональная юрисдикция Международного уголовного суда и проблемы имплементации Римского статута. *Актуальні проблеми політики: збірник наук. праць*. Одеса, 2005. Вип. 25. С. 352 – 357.

7. Дремина Н. В. Предметная юрисдикция Международного уголовного трибунала по бывшей Югославии. *Актуальні проблеми держави і права: Збірник наук. праць*. Одеса, 2003. Вип. 18. С. 455 – 459.

8. Дремина Н. В. Учреждение международных уголовных судов *ad hoc* в ситуации угрозы международному миру и безопасности. *Актуальні проблеми політики: збірник наук. праць*. Одеса, 2004. Вип. 21. С. 58 – 66.

9. Дремина Н. В. Юридическая квалификация террора в условиях этнополитического конфликта (в контексте предметной юрисдикции Гаагского трибунала). Социально-правовые аспекты терроризма: Монография. Одесса: ФЕНІКС, 2003. С. 117 – 150.

10. Дрьоміна Н. В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів: монографія. Одеса: Фенікс, 2006. 223 с.

11. Київець О. В. Ще раз до питання діяльності Міжнародного кримінального суду та розвитку міжнародного процесуального права. *Правове регулювання економіки: зб. наук. праць*. Київ, 2007. Вип. 7. С. 47 – 54.

12. Костенко Н. И. Международный уголовный суд. М. Приор, 2002. 270 с.

13. Костенко Н. И. Судопроизводство Международного уголовного суда – основа международного уголовного процесса. *Государство и право*. 2001. № 2. С. 64 – 70.

14. Кучевська С. П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду: дис. ...канд. юр .наук.: 12.00.08. Львів, 2009. 331 с.

15. Нюрнбергский процесс: право против войны и фашизма / Отв. ред. И. А. Ледях, И. И. Лукашук. М., 1995. 223 с.

16. Репецкий В. В. Представництво інтересів потерпілих у Міжнародному кримінальному суді. *Наукові читання, присвячені пам'яті В. М. Корецького: зб. наук. праць* / Київський університет права НАН України. К.: Вид-во Європейського університету, 2011. С. 404 – 407.

17. Сафаров Н. А. Преступления, подпадающие под юрисдикцию международного уголовного суда и уголовное законодательство стран СНГ. *Государство и право*. 2004. № 7. С. 48 – 59.

18. Островский Я. А. Практика Международного уголовного трибунала по Руанде. Преступление геноцида. *Международный курс по МГП для государственных служащих и представителей академических кругов*. М., 2003. 16 – 19 апреля. С. 195 – 204.

19. Принципи міжнародного співробітництва відносно виявлення, арешту, видачі і покарання осіб винних у військових злочинах і злочинах проти людства від 3 грудня 1973 року. *Права людини та професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій* / упорядник Т. Яблонська. 3-тє вид., доп. і перероб. К.: Сфера, 2002. С. 181 – 182.

20. Устав Международного трибунала для судебного преследования лиц, ответственных за серьезные нарушения международного гуманитарного права, совершенные на территории бывшей Югославии с 1991 года от 25 мая 1993 года. *Действующее международное право* / сост. проф. Ю. М. Колосов и проф. Э. С. Кривчиков: в 3 томах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1997. Т. 2. С. 748 – 759.

21. Устав Международного трибунала по Руанде от 8 ноября 1994 года. *Действующее международное право* / сост. проф. Ю. М. Колосов и проф. Э. С. Кривчиков: в 3 томах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1997. Т. 2. С. 761 – 772.

22. Римский Статут Международного уголовного суда. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 1. С. 73 – 121.

Тема 8. Співробітництво світового співтовариства у боротьбі з міжнародними злочинами.

Лекція.

1. Основні напрямки правового співробітництва держав.
2. Взаємодія з Міжнародним кримінальним судом.

3. Екстрадиція у міжнародному кримінальному праві.

Семінарське заняття (непередбачено).

Завдання для самостійної роботи.

1. Загальна характеристика і класифікація міжнародних організацій в сфері боротьби із злочинністю.
2. ООН.
3. Регіональні міжнародні організації.
4. Спеціалізовані організації в сфері боротьби із злочинністю.
5. Загальна характеристика неурядових міжнародних організацій.

Реферати, доповіді:

1. Міжнародні організації та їх роль у реалізації системи заходів кримінально-правового впливу на правопорушників
2. Міжнародна організація кримінальної поліції.

Методичні рекомендації.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю являє собою сукупність узгоджених заходів, які спільно, в т.ч. в межах спеціалізованих міжнародних організацій, здійснюються різними державами з метою попередження найбільш тяжких злочинів та покарання осіб, що їх вчинили.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю спрямоване на виконання таких завдань:

- узгодження кваліфікації злочинів, які становлять небезпеку для декількох держав чи міжнародного співтовариства в цілому;
- координація заходів щодо попередження та припинення таких злочинів;
- визначення юрисдикції над злочинами та злочинцями;
- забезпечення невідворотності покарання;
- надання допомоги у кримінальних справах, зокрема видача злочинців.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю здійснюється на трьох рівнях:

- а) двостороннє співробітництво. Між державами укладаються двосторонні угоди з таких питань, як надання правової допомоги у

кримінальних справах, видача злочинців та передача засуджених осіб для відбування покарання тощо. Міждержавні та міжнародні угоди, як правило, доповнюються міжвідомчими, в яких конкретизуються форми співробітництва між правоохоронними органами;

б) регіональне співробітництво. Таке співробітництво обумовлене єдністю інтересів держав окремих регіонів у боротьбі зі злочинністю. Прикладами регіонального співробітництва можуть бути Конвенція про попередження актів тероризму та відповідальність за їх вчинення, підписана учасниками Об'єднання Американських Держав у 1971 р. та Конвенція про правову допомогу в цивільних, сімейних та кримінальних справах, підписана державами-учасниками СНД у 1993 р.;

в) співробітництво на універсальному рівні. В результаті такого співробітництва приймаються універсальні міжнародні договори, спрямовані, як правило, на врегулювання міжнародного співробітництва з окремими видами злочинів, визначення засобів протидії та мір покарання за ці злочини.

Міжнародна боротьба зі злочинністю здійснюється у таких формах:

1) уніфікація кримінального законодавства різних держав, тобто визнання ними міжнародної небезпеки певних злочинів і прийняття на себе зобов'язань про покарання та (або) видачу осіб, що такі злочини вчинили, незалежно від того, на території якої держави злочин було вчинено, проти якої держави він був спрямований і громадянином якої держави є злочинець. Така форма міжнародного співробітництва найчастіше здійснюється шляхом прийняття багатосторонніх конвенцій, які стосуються протидії конкретним видам злочинів;

2) утворення міжнародних судових органів та наділення їх компетенцією розглядати справи про певні категорії злочинів (наприклад, Нюрнберзький та Токійський трибунали, Трибунали по колишній Югославії та Руанді, а також Міжнародний кримінальний суд);

3) надання допомоги у кримінальних справах шляхом розшуку злочинців, що переховуються на чужій території, і передача їхній зацікавленій державі для суду і покарання;

4) надання допомоги у кримінальних справах шляхом одержання необхідних матеріалів у справі (наприклад, виконання слідчих доручень інших держав по збиранню і фіксації доказів);

5) спільне вивчення державами проблем злочинності і заходів для боротьби з нею, зокрема, скликання і проведення міжнародних конгресів, створення відповідних міжнародних організацій;

6) надання практичної допомоги окремим державам у вивченні та вирішенні загальних проблем злочинності. Найчастіше така допомога надається радниками та експертами ООН, Інтерполу, правоохоронних органів іноземних держав тощо;

7) обмін інформацією про злочини, осіб що їх вчинили, а також про вирокі, винесені у кримінальних справах;

8) виконання вироків, винесених судами інших держав, та соціальна реабілітація засуджених відповідно до таких вироків.

Питання надання правової допомоги у кримінальних справах, як правило, регулюються у двосторонніх міжнародних договорах про надання допомоги у кримінальних, цивільних та сімейних справах. Окремі аспекти надання правової допомоги передбачаються у багатосторонніх міжнародних договорах про боротьбу з конкретними видами злочинів. Крім того, приймаються регіональні міжнародні договори, що передбачають надання такої допомоги, наприклад, Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. та Конвенція СНД про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р.

Предметом договорів про правову допомогу у сфері кримінальних правовідносин найчастіше є:

- питання екстрадиції;
- питання, пов'язані з дією іноземного закону (колізійні норми);

- питання, пов'язані з визнанням і виконанням рішень іноземних судів;
- питання, пов'язані з визнанням та виконанням окремих судових та слідчих доручень за кордоном.

Екстрадиція (видача злочинця) – передача злочинця державою, на території якої він знаходиться, іншій державі на вимогу останньої для притягнення злочинця до відповідальності чи виконання вироку, що набрав законної сили.

Сучасне міжнародне право розглядає право видачі злочинця як суверенне право держави. У більшості випадків обов'язок екстрадиції виникає лише на підставі відповідного договору між зацікавленими державами. Загальні зобов'язання щодо екстрадиції, як правило, передбачаються у двосторонніх договорах про правову допомогу, однак положення про екстрадицію можуть передбачатися і у багатосторонніх договорах щодо боротьби з певними видами злочинів. Так наприклад, положення про порядок екстрадиції містить Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму 2005 р. Крім того, процедура екстрадиції може здійснюватися і за відсутності відповідного договору за процедурою *ad hoc*, у т.ч. на засадах взаємності.

За загальним правилом, екстрадиція не допускається:

- щодо власних громадян (зокрема, ст. 25 Конституції України забороняє видачу громадян України іншій державі). Однак деякі держави все ж допускають видачу власних громадян. Так, можуть видавати власних громадян один одному США та Великобританія;
- якщо у державі, якій направлено запит про видачу, вчинене особою діяння не вважається злочином;
- якщо є підстави вважати, що запит про видачу має на меті переслідування особи за ознаками раси, національності, релігії чи політичних переконань;
- якщо у державі, до якої спрямовано запит про видачу, особу вже притягнуто до кримінальної відповідальності. Проте, таку особу може бути передано для відбування покарання;

– якщо стосовно особи в державі, до якої спрямовано запит про видачу, була застосована амністія або за законодавством цієї держави закінчилися строки давності притягнення до відповідальності за конкретний злочин;

– якщо у державі, яка подала запит про видачу особи, застосовуються тортури чи є підстави вважати, що видана особа не буде користуватися мінімальними засобами захисту в судовому процесі. Крім того, більшість держав, у яких скасовано смертну кару, не видають злочинців, якщо є підстави вважати, що до них буде застосовано смертну кару;

– якщо у державі, до якої направлено запит про видачу особи за вчинене нею діяння передбачається покарання більш м'яке, ніж позбавлення волі.

Процедура екстрадиції складається із таких стадій:

1) направлення запиту про видачу державі, на території якої перебуває особа, що вчинила злочин;

2) затримання та (або) взяття особи під варту компетентними органами держави, якій направлено запит про видачу;

3) розгляд компетентними органами всіх одержаних від держави, що зробила запит про видачу, документів та доказів, що підтверджують вину особи;

4) прийняття компетентним органом рішення про видачу особи іншій державі. Як правило, таке рішення приймається генеральною прокуратурою, міністерством юстиції або міністерством внутрішніх справ;

5) фактична передача затриманої чи заарештованої особи іншій державі.

Перелік уповноважених органів, які наділяються компетенцією розглядати питання, пов'язані з екстрадицією, визначається двосторонніми чи багатосторонніми договорами про правову допомогу. Як правило, такими органами визнаються генеральні прокуратури чи міністерства юстиції сторін. Наприклад, відповідно до Конвенції СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. такими органами є Генеральні прокуратури, відповідно до Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і

кримінальних справах 1993 р. – Генеральна прокуратура з боку України та Міністерство юстиції з боку Республіки Молдова.

До питань екстрадиції злочинців для слідства і суду примикають питання передачі злочинців для відбування покарання у вигляді позбавлення волі до держави, громадянами якої вони є. Відносини, пов'язані з передачею осіб для відбування покарання, регулюються Конвенцією про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання у державі, громадянами якої вони є 1978 р., а також відповідними двосторонніми договорами. Така передача не допускається у випадках:

- якщо у державі, громадянином якої є особа, вона уже понесла покарання за вчинене діяння або визнана невинуватою у його вчиненні;
- якщо закінчилися строки давності чи є інші перешкоди для виконання вироку;
- засуджений постійно проживає на території держави, що винесла вирок.

Виконання окремих слідчих та судових дій здійснюється відповідно до укладених державою міжнародних договорів та її внутрішнього процесуального законодавства. При цьому компетентні органи держави на прохання (за дорученням) іншої держави проводять окремі слідчі або судові дії (допити, огляди, обшуки, експертизи тощо) та повідомляють про їх результати цю державу або повідомляють про результати проведених раніше слідчих чи судових дій (надсилають копії протоколів, ухвал, постанов тощо).

Виконання слідчих та судових дій може здійснюватися у таких формах:

- безпосереднє направлення судом чи іншим правоохоронним органом однієї держави запиту (доручення) відповідному суду чи правоохоронному органу іншої держави;
- направлення запиту (доручення) вищим органом юстиції однієї держави відповідному органу іншої держави;
- використання дипломатичних каналів.

Визнання і виконання рішень іноземних судів у кримінальних справах здійснюється державою відповідно до положень її внутрішнього

процесуального законодавства з урахуванням укладених нею міжнародних договорів. За загальним правилом жодною державою не допускається примусове виконання рішень іноземних судів без відповідного рішення власного суду чи іншого компетентного органу. Міжнародні договори про правову допомогу, як правило, передбачають, що іноземне судове рішення перед примусовим виконанням має бути розглянуте та підтверджене національним судом. Такий механізм закладено і у Законі України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV “Про міжнародне приватне право”, відповідно до ст. 81 якого в Україні підлягають виконанню вирoki іноземних судів у кримінальних справах лише в частині, що стосуються відшкодування шкоди та заподіяних збитків.

Перші спроби міжнародної організації кримінальної поліції мали місце після I світової війни. У 1923 р. було створено Міжнародну комісію кримінальної поліції для координації боротьби різних країн із загальнокримінальними злочинами з центром у Відні. У 1938 р. вона практично припинила своє існування через окупацію Австрії фашистською Німеччиною. Робота Комісії була відновлена у 1946 р. У сучасному вигляді Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) була створена у 1956 р. Нині її членами є більше 150 держав. Штаб-квартира знаходиться в Ліоні (Франція). Вона ж є регіональним центром для Європи та Середземномор'я, Північної Америки і Близького Сходу. Інші центри Інтерполу розквартировані в Найробі (для Східної Африки), Абіджані (для Західної Африки), Буенос-Айросі (для Південної Америки), в Токіо (для Азії) і Пуерто-Ріко (для країн Карибського басейну і Центральної Америки). З 1982 г. Інтерпол одержав статус Міжнародної міжурядової організації системи ООН.

Основними статутними завданнями Інтерполу є:

- забезпечення взаємного співробітництва всіх органів (установ) кримінальної поліції в рамках існуючого законодавства країн і у дусі Загальної декларації прав людини;

– створення і забезпечення діяльності установ, які сприяють попередженню і боротьбі із загальнокримінальною злочинністю.

Найвищим пленарним органом Інтерполу є Генеральна Асамблея, а в період між її сесіями вищим адміністративним органом з вужчими повноваженнями і складом – Виконавчий комітет на чолі з президентом. Постійно діючим робочим органом є Генеральний секретаріат, на чолі з Генеральним секретарем. Особливе положення в системі органів Інтерполу посідають Національні центральні бюро (НЦБ), що діють одночасно в двох системах – системі кримінальної поліції відповідної держави і організації Інтерполу з відповідним подвійним підпорядкуванням. Замикають систему органів управління радники, які виконують виключно консультативні функції.

З 1987 р. у складі Генерального секретаріату діє Європейський секретаріат для вирішення регіональних проблем боротьби з незаконною торгівлею наркотиками на континенті і іншими злочинами і вдосконалення поліцейської співпраці держав в Європі. Нині у складі Генерального секретаріату діють 4 відділи: адміністративний, поліцейський, науково-дослідний і технічного забезпечення. Поліцейський відділ координує співробітництво поліцейських органів держав-учасниць в боротьбі із злочинністю. У його структурі утворені підвідділи по боротьбі з незаконною торгівлею зброєю, міжнародним тероризмом, виготовленням і збутом підроблених паперових і металевих грошей, дорожніх чеків, облігацій, акцій і іншими фактами фальшивомонетництва. Спеціальний підвідділ поліцейського відділу займається збором і аналізом інформації про незаконне розповсюдження наркотичних засобів. До нього входять служба керівника підвідділу із спеціальним підрозділом по зв'язках і співпраці, що знаходиться в м. Бангкок (Таїланд), група по проведенню операцій і група розвідки. Керує роботою підвідділу вищий чиновник Управління у справах про наркотичні засоби міністерства юстиції США.

Основними напрямками діяльності Інтерполу є:

– кримінальна реєстрація. З цією метою ведеться алфавітна картотека всіх відомих міжнародних злочинців і осіб, підозрюваних в злочинній діяльності, картотека словесного портрета злочинців, де викладені відомості про зовнішність злочинців, картотека документів (паспортів, посвідчень водія тощо), картотека злочинів і способів їх здійснення, картотека нарізної ручної вогнепальної зброї всіх країн світу та інші;

– міжнародний розшук злочинців, підозрюваних в скоєнні міжнародних злочинів, осіб, зниклих безвісти, викрадених цінностей і інших об'єктів злочинних посягань. У разі затримання злочинця по дипломатичних і інших каналах проводяться переговори про його видачу (екстрадиції) державі, на території якої здійснено злочин або громадянином якого він є. У практиці Інтерполу розрізняють три види розшуку: звичайний, терміновий і змішаний. Звичайний розшук включає цілий ряд стадій – зібрані документи орган розслідування або суд направляє в НЦБ своєї країни з проханням про розшук злочинця, Тут прохання перевіряється, запитуються додаткові відомості, складається “червоний циркуляр” (спеціальний бланк з червоною емблемою). Генеральний секретаріат після відповідної перевірки розсилає його в НЦБ всіх або деяких країн-членів. Одержавши цей документ, кожне НЦБ дає поліцейським органам розпорядження розшук. „Червоний циркуляр” зобов’язує поліцію діяти без зволікання і служить своєрідним міжнародним наказом про арешт розшукуваної особи. У разі затримання і арешту НЦБ негайно повідомляє Генеральний секретаріат і НЦБ країни-ініціатора розшуку. Останнє в свою чергу повідомляє про затримання злочинця в зацікавлені органи своєї країни. Про припинення розшуку сповіщаються зацікавлені органи. Терміновий розшук організовується, як правило, за „гарячими слідами”. Він відрізняється від звичайного тим, що прохання про початок розшуку обминають Генеральний секретаріат і подаються до іноземних НЦБ через спеціальну радіомережу Інтерполу, телеграфом або іншим оперативним способом. Якщо терміновий розшук не приніс успіху протягом трьох місяців з дня його оголошення, то він замінюється на звичайний, складається і розсилається „червоний циркуляр”.

Змішаний розшук пов'язаний з тим, що далеко не всі держави укладають двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних справах і видачу злочинців. Тому при змішаному розшуку секретаріат Інтерполу розсилає два циркуляри: “червоний” – країнам, що уклали договір про правову допомогу та екстрадицію, і “зелений” для інших країн, в якому міститься прохання не затримувати злочинця, а лише спостерігати за його діями.

- міжнародний розшук осіб, що пропали безвісти. У випадках, коли національний розшук не приніс успіху і коли зібрані докази того, що розшукувана особа покинула межі держави-ініціатора розшуку, на неї Генеральним секретаріатом видається „синій циркуляр”, в якому наводиться фотографія розшукуваного, опис зовнішності і вказується номер досьє, за яким Генеральний секретаріат збирає документи про його розшук;

- міжнародний розшук викрадених цінностей (автомобілі і інші транспортні засоби, твори мистецтва (картини, скульптури, антикваріат, інші музейні експонати), археологічні цінності, зброя і т.п.).

Діяльність Інтерполу обмежується лише реєстрацією злочинців і міжнародним розшуком. Співробітники Інтерполу не виконують жодних поліцейських функцій. Вони поділяються на дві категорії: офіцерський корпус (від лейтенанта до майора), що виконує оперативно-аналітичні функції при обробці інформації про злочини, і виконує клопотання про надання інформації із картотек, і обслуговуючий персонал – секретарі, друкарки, телефоністи, оператори картотек, фотографи, перекладачі, бібліотечні працівники та ін.

Україна вступила до Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) у 1992 р.

Національне центральне бюро Інтерполу в Україні (Укрбюро Інтерполу) діє на підставі Положення про Національне центральне бюро Інтерполу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. № 220. Функції Укрбюро Інтерполу покладаються на Міністерство внутрішніх справ України, в структурі якого утворено робочий апарат Бюро.

Основними завданнями Укрбюро Інтерполу є:

- координація діяльності правоохоронних органів країни у боротьбі із злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни;
- забезпечення взаємодії з Генеральним секретаріатом та відповідними органами держав-членів Інтерполу в боротьбі із злочинністю;
- оцінка рівня поширення в Україні злочинності, що має транснаціональний характер, і загрози злочинної діяльності громадян України за кордоном

Укрбюро Інтерполу взаємодіє з правоохоронними органами, центральними і місцевими органами державної влади України, керівними органами і структурними підрозділами Інтерполу, правоохоронними органами зарубіжних держав. Укрбюро Інтерполу отримує інформацію від правоохоронних органів, центральних і місцевих органів державної виконавчої влади України з питань, що входять до його компетенції, та надає їм отриману по лінії Інтерполу інформацію безплатно.

Робочий апарат Укрбюро Інтерполу є самостійним структурним підрозділом центрального апарату МВС, його очолює керівник, який призначається наказом МВС. Структура і штати робочого апарату Укрбюро Інтерполу затверджуються Міністром внутрішніх справ.

Література:

1. Международно-правовые аспекты экстрадиции: Сб. документов / Под ред. Л. И. Брычевой. М.: Юрид. лит., 2000. 320 с.
2. Меркулова В. О. Роль міжнародних організацій щодо визначення ефективної системи заходів кримінально-правового впливу на правопорушників. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. Вип. 1. С. 163 – 169.
3. Яблоков Н.П. Транснациональная организованная преступность и некоторые формы международного сотрудничества по борьбе с ней. *Вестник МГУ*. Серия 11. Право. 2001. № 4. С. 17 – 26.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС”

1. Поняття міжнародного кримінального права, його предмет, метод та завдання.
2. Джерела міжнародного кримінального права.
3. Система міжнародного кримінального права.
4. Загальні принципи міжнародного кримінального права.
5. Принципи національного кримінального права, властиві і для міжнародного кримінального права.
6. Принципи індивідуальної відповідальності в міжнародному кримінальному праві.
7. Дія міжнародного кримінального права в часі.
8. Територіальний принцип дії норм міжнародного кримінального права.
9. Універсальний принцип дії міжнародного кримінального права в просторі.
10. Міжнародні кримінально-правові норми
11. Поняття та види джерел міжнародного кримінального права.
12. Міжнародний договір як основне джерело міжнародного кримінального права. Види міжнародних договорів. Інші джерела міжнародного кримінального права.
13. Відповідальність та її суб'єкти у міжнародному кримінальному праві. Основні принципи кримінальної відповідальності в міжнародному кримінальному праві.
14. Поняття злочину у міжнародному кримінальному праві.
15. Поняття міжнародного злочину.
16. Поняття злочину міжнародного характеру.
17. Склад злочину та його ознаки у міжнародному кримінальному праві.
18. Об'єкт злочину у міжнародному кримінальному праві.
19. Суб'єкт злочину у міжнародному кримінальному праві.
20. Суб'єктивна сторона злочину у міжнародному кримінальному праві.

21. Об'єктивна сторона злочину у міжнародному кримінальному праві.
22. Незакінчений злочин у міжнародному кримінальному праві.
23. Співучасть у злочині у міжнародному кримінальному праві.
24. Обставини, що виключають відповідальність у міжнародному кримінальному праві.
25. Інститут видачі у міжнародному кримінальному праві, його становлення та розвиток.
26. Поняття та види міжнародних злочинів.
27. Злочини агресії.
28. Злочини проти людяності.
29. Злочин геноциду.
30. Військові злочини.
31. Поняття та види злочинів міжнародного характеру.
32. Злочини, які є проявом міжнародного тероризму.
33. Злочини, пов'язані з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації.
34. Злочини, пов'язані з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію.
35. Злочини, пов'язані з фізичним захистом ядерних матеріалів.
36. Злочини, пов'язані з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства.
37. Злочини, пов'язані з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі.
38. Злочини, пов'язані з актами ядерного тероризму.
39. Злочини проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів.
40. Злочини, пов'язані із захопленням заручників.
41. Злочини, що посягають на свободу людини.
42. Рабство і работоргівля.
43. Викрадення і інше насильницьке зникнення людей.

44. Торгівля жінками та дітьми (без мети звернення в рабство).
45. Катування та інші жорстокі, що принижують людську гідність види поводження і покарань.
46. Злочини, що посягають на здоров'я населення і громадську моральність.
47. Незаконне виробництво та обіг наркотичних засобів і психотропних речовин.
48. Посягання на культурні цінності народів.
49. Поширення порнографії.
50. Злочини, що посягають на екологічну і громадську безпеку.
51. Злочини економічного характеру.
52. Офіційні та неурядові міжнародні організації в боротьбі зі злочинністю.
53. Поняття міжнародного кримінального процесуального права, його предмет та метод.
54. Система міжнародного кримінального процесуального права.
55. Принципи міжнародного кримінального процесуального права та їх система.
56. Джерела міжнародного кримінального процесуального права.
57. Чинність норм міжнародного кримінального процесуального права у часі, просторі та за колом осіб.
58. Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень.
59. Міжнародний розшук як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.
60. Екстрадиція як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.
61. Провадження слідчих дій. Обвинувачений та його статус.

62. Діяльність ООН з організації співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинністю.

63. Міжнародна правова допомога у кримінальних справах.

64. Форми міжнародної правової допомоги у кримінальних справах. Інтерпол.

65. Стан та перспективи розвитку міжнародного співробітництва України у сфері боротьби зі злочинністю.

66. Розвиток концепції міжнародної кримінальної юрисдикції в період між двома світовими війнами.

67. Нюрнбергський міжнародний трибунал та його значення.

68. Токійський міжнародний трибунал та його значення.

69. Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, здійснені на території колишньої Югославії з 1991 року та його значення.

70. Міжнародний трибунал по Руанді та його значення.

71. Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне та його значення.

72. Міжнародний кримінальний суд та його значення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС”

Нормативні матеріали:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25 – 26. Ст. 131.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 10, № 11 – 12, № 13. Ст. 88.
4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
5. Декларация о борьбе против незаконного оборота наркотиков и злоупотребления наркотическими средствами от 14 декабря 1984 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/ded_conv/dedarations/drug_trafficking.shtml.
6. Декларация о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих человеческое достоинство видов обращения и наказания от 9 декабря 1975 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/torture.shtml.
7. Додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 17 березня 1978 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_037.
8. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_034.
9. Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобського характеру, вчинених через комп'ютерні системи від 28 січня 2003 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU03364.html.
10. Дополнительная Конвенция об упразднении рабства, работорговли и

институтов и обычаев, сходных с рабством от 7 сентября 1956 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/supplementconvention_slavery.shtml.

11. Дополнительный протокол к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 года, касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов от 30 ноября 1993 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_911.

12. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 17 березня 1978 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_035.

13. Единая конвенция о наркотических средствах 1961 года с поправками, внесенными в нее в соответствии с Протоколом 1972 года о поправках к Единой конвенции о наркотических средствах 1961 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_177.

14. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_036.

15. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_033.

16. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах від 15 травня 1972 року. URL: [rada.gov.ua/laws/show/994_008](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_008).

17. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

18. Конвенция о борьбе с незаконным захватом воздушных судов от 16 декабря 1970 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/ded_conv/conventions/aircraft_seizure.shtml.

19. Конвенция о борьбе с незаконными актами, направленными против безопасности гражданской авиации от 23 сентября 1971 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_165.

20. Конвенция о запрещении военного или любого другого враждебного использования средств воздействия на природную среду от 10 декабря 1976

года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/hostenv.shtml.

21. Конвенция о правонарушениях и некоторых других действиях, совершенных на борту воздушного судна от 14 сентября 1963 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_244.

22. Конвенция о предотвращении и наказании преступлений против лиц, пользующихся международной защитой, в том числе дипломатических агентов от 14 декабря 1973 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/int_protected_persons.shtml

23. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него от 9 декабря 1948 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

24. Конвенция о пресечении преступления апартеида и наказания за него от 30 ноября года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_149.

25. Конвенция о психотропных веществах от 21 февраля 1971 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_176.

26. Конвенция о рабстве от 25 сентября 1926 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_857.

27. Конвенция об открытом море от 29 апреля 1958 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv1946.shtml.

28. Конвенция об отмывании, выявлении, изъятии и конфискации доходов от преступной деятельности и о финансировании терроризма (Варшава, 16 мая 2005 года). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_948.

29. Конвенция ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ (Вена, 20 декабря 1988 года.). URL: http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_ru.pdf.

30. Конвенция ООН по морскому праву от 10 декабря 1982 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_057.

31. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789

32. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства від 10 березня 1988 року. URL:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_220.

33. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

34. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_154.

35. Конвенція про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

36. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_168.

37. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_151

38. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_152.

39. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок від 26 жовтня 1979 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_024.

40. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16 травня 2005 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_858.

41. Международная конвенция о борьбе с актами ядерного терроризма от 13 апреля 2005 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/nucl_ter.shtml.

42. Международная конвенция о борьбе с бомбовым терроризмом от 16 декабря 1997 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bombing.shtml.

43. Международная конвенция о борьбе с захватом заложников от 17 декабря 1979 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/hostages.shtml.

44. Международная конвенция о борьбе с финансированием терроризма

от 9 декабря 1999 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/terfin.shtml.

45. Международная конвенция по борьбе с подделкой денежных знаков (Женева, 20 апреля 1929 года). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_589.

46. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 4 грудня 1989 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_103.

47. Определение агрессии: утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи ООН от 14 декабря 1974 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml.

48. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющий Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности от 15 ноября 2000 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/protocol1.shtml.

49. Рекомендация N R (91) 11 Комитета министров государствам-членам относительно эксплуатации секса в целях наживы, порнографии, проституции, торговли детьми и несовершеннолетними от 9 сентября 1991 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_046.

50. Римский статут Международного уголовного суда (Рим, 17 июля 1998 года). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

51. Устав Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси от 8 августа 1945 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_201.

52. Устав Международного трибунала для судебного преследования лиц, ответственных за серьезные нарушения международного гуманитарного права, совершенные на территории бывшей Югославии с 1991 года. URL: <http://www.un.org/ru/law/icty/charter.Shtml>.

53. Устав Международного трибунала по Руанде от 8 ноября 1994 года.

URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d65.

54. Устав Организации Объединенных Наций и Устав Международного Суда от 26 июня 1945 года. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

Спеціальна література

Основна:

1. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / за ред. В. Н. Денисова. К.: Юстініан, 2006. 672 с.
2. Дрьоміна Н. В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів: монографія. Одеса: Фенікс, 2006. 223 с.
3. Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин: монографія. К.: К.І.С., 2015. 576 с.
4. Задорожній О. В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права: монографія. К.: К.І.С., 2015. 712 с.
5. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность. Одесса: Изд-во “Юридична література”, 2006. 565 с.
6. Міжнародне кримінальне право (співробітництво держав у протидії злочинності): підручник / В. А. Гринчак, І. В. Земан, І. І. Когутич, О. К. Марін. Харків: Право, 2019. 460 с.
7. Міжнародне право: основні галузі: підручник / за ред. В. Г. Буткевича К.: Либідь, 2004. 816 с.
8. Репецький В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право: підручник. К.: Знання, 2007. 467 с.
9. Ролінський В. І. Міжнародне кримінальне право: Загальна і Особлива частини: навч. посібник. К.: Кафедра, 2012. 268 с.
10. Теорія та практика міжнародного кримінального права: підручник / Зелінська Н. А., Андрейченко С. С., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О.; за ред. проф. Зелінської Н. А. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
11. Хавронюк М. І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації: монографія. К.: Істина, 2005. 264 с.

Додаткова:

1. Мохончук С. М. Злочини проти миру та безпеки людства: генезис, еволюція, сучасна регламентація у кримінальному праві та законі: монографія. Х.: Право, 2013. 528 с.
2. Наден О. В. Найманство як соціальне та кримінально-правове явище: сутність, новітні тенденції розвитку та проблеми протидії. Монографія. К.: Атіка, 2005. 264 с.
3. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: колект. моногр. / упоряд. і заг. ред. О. В. Задорожній. К.: К.І.С., 2014. 1016 с.
4. Базов В. П. Воєнні злочини: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
5. Важна К. А. Концепція кримінальної відповідальності держави: можливість реалізації в сучасному міжнародному праві. К.: Видавництво Ліра- К, 2017. 292 с.
6. Коваль Д. В ім'я мистецтва: міжнародно-правовий контекстуальний аналіз захисту культурних цінностей у зв'язку зі збройним конфліктом: монографія. Одеса: Фенікс, 2016. 418 с.
7. Козицький А. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у XX ст. (причини, особливості, наслідки): навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Літопис, 2012. 608 с.
8. Андрушко А. В. Агресія Російської Федерації проти України: проблеми юридичної кваліфікації та міжнародної кримінальної відповідальності. Конституційний та міжнародний правовий механізм передачі частини суверенних повноважень держави наднаціональним інститутам: монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М. В. Савчина. Ужгород: ТОВ "РІК-У", 2016. 387 с.
9. Богуш Г. И. Актуальные проблемы международного уголовного права. Вестник Московского университета. 2008. № 5. С. 49 – 66.
10. Богуш Г. И. Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней: дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08. М., 2004. 194 с.

- 11.Борисов В. І., Корж В. П. Транснаціональна організована злочинність: деякі питання міжнародного співробітництва. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Х., 2000. Вип. 12. Частина 2. С. 3 – 6.
- 12.Дрьоміна-Волок Н. Міжнародна кримінальна юрисдикція і злочини *jus cogens* у контексті імперативізації міжнародного права. Право України. 2011. № 9. С. 363 – 376.
- 13.Зелінська Н. Правовий спадок Нюрнберга: до 65-річчя з дня оголошення вироку Міжнародного воєнного трибуналу. Право України. 2011. № 10. С. 340 – 348.
- 14.Зелінська Н. А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. К., 2007. 34 с.
- 15.Колотуха І. О. Кримінальна відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2010. 17 с.
- 16.Куцевич М. П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2007. 20 с.
- 17.Кучевська С. П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду: автореф. дис. . канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2009. 19 с.
- 18.Писаренко К. Ю. Міжнародно-правові аспекти участі України у боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.11 . К., 2007. 20 с.
- 19.Плахотнюк Н. В. Міжнародно-правові аспекти боротьби з торгівлею жінками та дітьми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2002. 20 с.
- 20.Тітов Є. Б. Правова природа та проблеми кваліфікації захоплення заручників у міжнародному кримінальному праві: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2005. 19 с.
- 21.Юртаєва К. В. Місце скоєння злочинів міжнародного характеру: автореф.

дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2010. 21 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Відомості Верховної Ради України.

Голос України.

Офіційний вісник України.

Урядовий кур'єр.

<http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.

<http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

<http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

<http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.

<http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб портал судової влади в Україні

<http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.

<http://www.sc.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.

<http://www.sbu.gov.ua> – офіційний веб-сайт СБУ.

<http://www.gp.gov.ua> – офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.

<http://www.minjust.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.

<http://www.reyestr.court.gov.ua> – єдиний реєстр судових рішень в Україні.

<http://www.police.ua> – Форум працівників МВС України.

<http://www.vkka.gov.ua> – офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури.

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

<http://www.catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України.

<http://www.pravoznaves.com.ua> – Електронна бібліотека юридичної літератури “Правознавець”.

<http://www.icpo.centrmia.gov.ua> – сайт Національного центрального бюро Інтерполу в Україні.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ

При вивченні навчальної дисципліни “Міжнародне кримінальне право та процес” застосовуються наступні методи навчання: словесний, наочний, практичний, які передбачають читання лекцій, опрацювання нормативних актів, роботу з навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації.

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль. Поточний контроль: усне, письмове опитування на лекційних та практичних заняттях, оцінювання результатів вирішення завдань і практичних ситуацій (кейсів), виконання та захист рефератів, доповідей; комп’ютерне та бланкове тестування. Періодичний контроль: виконання контрольних (інших письмових) робіт, проведення тестування, та інших заходів за результатами вивчення певного змістового модулю. Підсумковий контроль: залік.

Оцінювання знань здобувачів повинно сприяти реалізації низки завдань, зокрема:

- підвищення мотивації здобувачів до системного навчання впродовж семестру та навчального року, переорієнтація їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування системних, стійких знань, умінь та навичок;
- відповідність переліку, формам та змісту контрольних заходів вимогам ЄКТС;
- відкритість контролю, яка базується на ознайомленні здобувачів на початку вивчення навчальної дисципліни з переліком, формами та змістом контрольних завдань, критеріями та порядком їх оцінювання;
- подолання елементів суб’єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується виконанням індивідуальних завдань із застосуванням модульної системи оцінювання;
- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей здобувачів, розвитку їх творчого мислення та підвищення ефективності навчального процесу.

Навчальна дисципліна “Міжнародне кримінальне право та процес” вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі складають залік. На залік виносяться вузлові питання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

Результати контрольних завдань оцінюються за 100-бальною системою. За результатами оцінювання змістового модуля здобувачам виставляються бали. Максимальна кількість балів, що може набрати здобувач за один ЗМ дорівнює 30-ти балам. За два змістовних модулі здобувач може одержати максимум 60 балів (по 30 балів за кожний ЗМ), які додаються до наступних максимально можливих 40 балів (до 20 балів за кожну правильну відповідь усного завдання), що одержуються ним під час підсумкового контролю (заліку).

Під час викладання лекційного матеріалу лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. Максимальна оцінка, яку здобувач може отримати за ці опитування, складає 20 балів, які є складовими КПМ.

У разі відсутності здобувача на лекції або семінарському занятті, він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати це заняття шляхом написання реферату на тему, погоджену з викладачем. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Параметри	Змістовий модуль 1 (ЗМ1)	Змістовий модуль 2 (ЗМ2)	Комплексний підсумковий модуль (КПМ)	Разом (підсумкова оцінка)
Оцінка в балах	0 – 30	0 – 30	0 – 40	0 – 100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни